



# ЛОКАЛНИ ФРОНТ

**PROGRAMSKI NACRT ODGOVORNOG RAZVOJA  
GRADA I BRIGE O GRAĐANKAMA I GRAĐANIMA**



## SADRŽAJ:

Uvod .....	3
Participativna demokratija .....	5
Dobra javna uprava .....	9
Javne finansije i budžetski proces .....	13
Privredni razvoj – zapošljavanje .....	14
Položaj mladih u Kraljevu .....	17
Obrazovanje .....	19
Zdravstvo .....	24
Ljudska prava .....	28
Socijalna politika .....	31
Zaštita životne sredine za održiv i dostojanstven život stanovnika Kraljeva .....	48
Oblast građevinarstva i planiranja .....	54
Kultura .....	58
Sport .....	61

## UVOD



Već više od trideset godina Srbija ne uspeva da pronađe model stabilnog društvenog razvoja. Dostizanje nivoa proizvodnje s kraja osamdesetih godina prošlog stoleća za Srbiju predstavlja i dalje neostvareni cilj. Mladi ljudi uglavnom žele da se nakon završetka školovanja zaposle u inostranstvu. Siromašna Srbija subvencionise privredu najrazvijenijih zemalja sredstvima koja bi trebalo da ulaže u nadolazeće generacije. Tim načinom najperspektivniji deo ovog društva svoju budućnost ne vidi u njemu.

Ključne odluke o razvoju društva i njihovo sprovođenje odvijaju se u uskom krugu „političke elite“. U relativno kratkom periodu višestranačkog sistema gotovo sve stranke na političkoj sceni Srbije imale su svoje vlastodržačke periode, ali je svaka propustila da učini obećano, naročito po pitanju socijalne sigurnosti, pristojnog života, očuvanja životne sredine, namirivanja pravde ili orijentacije ka budućnosti. Ono što nisu propustili je da zloupotrebe državne resurse u svrhu ličnog bogaćenja ili nameštanja poslova u okviru „kumovsko-burazerske“ ekonomije.

Vlastodršci se više bave stavljanjem pod kontrolu postojećih resursa nego stvaranjem novih. Rešavanje krize u Srbiji zahteva angažovanje svih društvenih resursa, nasuprot ograničenih kapaciteta okoštalih političkih struktura u kojima je poslušnost osobina cenjenija od sposobnosti. Ne samo kod nas, nego i u svetu, sve je više prisutno shvatanje da se predstavnička demokratija, u kojoj centralnu ulogu imaju političke partije, nalazi u krizi. Političke partije sve više postaju puki instrument realizacije određenih privatnih interesa, što dovodi u pitanje i sam koncept moderne demokratske države.

Danas se društvene promene odvijaju takvom brzinom da samo država koja izgradi optimalni institucionalni okvir za mobilizaciju celokupnog socijalnog kapitala, i u kojoj se građani osećaju sastavnim delom procesa političkog odlučivanja, može efikasno odgovoriti na izazove savremenog sveta. U političkom smislu, to znači prevazilaženje nedostataka predstavničke



demokratije kroz uvođenje modela participativne demokratije, koja ima mogućnosti da smanji distancu između građana i politike.

Zbog toga je osnovno opredeljenje Lokalnog fronta, kao organizacije civilnog društva, promocija i uvođenje elemenata participativne demokratije u politički život Kraljeva. Osnovni cilj svih aktivnosti je stvaranje mehanizma koji će omogućiti učestvovanje svih zainteresovanih i relevantnih društvenih subjekata i organizacija u donošenju što kvalitetnijih odluka i njihovom efikasnom, efektivnom i kontrolisanom sprovođenju.



## **PARTICIPATIVNA DEMOKRATIJA**

Dominantni oblik demokratije, kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou, trenutno je predstavnička demokratija. Društvena pokretljivost, koja je preduslov društvenih promena, zahteva uključivanje što većeg broja građana u socijalne, ekonomske i političke procese. Stoga se nivo odlučivanja, ustanovljen u demokratskoj proceduri, ne može sprovesti samo odozgo nadole (kad odluke donose izabrani predstavnici), već i odozdo nagore, kada samoorganizovani građani iskazuju svoje potrebe i daju predloge i naloge svojim predstavnicima, koje ovi, kao zastupnici volje građana, imaju ispunjavati, što predviđa princip participativne demokratije. Otuda se javlja nužnost preplitanja oblika demokratije, zarad što odgovornijeg odnosa prema potrebama društva i zarad evidentnog prisustva javnosti u procesima odlučivanja. Iz tog razloga Lokalni front zagovara sprovođenje principa participativne demokratije, čime bi se u punom smislu ostvarila ideja „lokalne samouprave“.

Participativna demokratija je oblik demokratije koji uključuje široko sudelovanje (participaciju) građana u donošenju odluka. Treba reći da koncepcija participacije građana ne znači negiranje značaja ustanova predstavničke demokratije, jer niz odluka ne može biti doneto direktnim odlučivanjem. Ipak, institucije direktne demokratije, kao što su referendum, pravo na narodnu inicijativu, pravo na učestvovanje i monitoring u savetodavnim telima koja pripremaju odluke (poput prava stručnih odbora i udruženja da utiču na donošenje odluka koje se tiču resora dotične struke), kao i građansko učestvovanje u organima upravljanja, jesu forme direktnijeg sudelovanja baze društva u donošenju odluka koje se tiču neposrednog okruženja. U koncepciji participativne demokratije ovi mehanizmi odlučivanja postoje paralelno sa predstavničkim institucijama (lokalni parlament, gradsko veće, izbori i slično). Sama participativna vladavina uvodi marginalizovane društvene grupe u polje kreiranja politika i povećava transparentnost,



otvorenost i odgovornost organa odlučivanja i upravljanja, a ujedno konstantno doprinosi unapređenju vladavine prava. Preciznije, to nije isključivo ograničeno na aktivizam, pritisak i zagovaranje, već se odnosi i na institucionalne mehanizme za uključivanje građana u procese kreiranja politika i donošenja odluka što će doprineti kanalisanju društvenih uticaja na adekvatan način.

Primer takovg uključivanja je i participativni budžet, koji Lokalni front ima nameru da sprovede, a on omogućava učešće stanovništva u odlučivanju o razvoju svog grada. Gradsko veće izdvaja deo sredstava iz godišnjeg budžeta, stanovnici zatim podnose predloge šta bi tokom naredne godine za taj novac trebalo u gradu poboljšati. Prilikom iznošenja ovih predloga stanovnici se uz pomoć grada sastaju na lokalnim ili tematskim javnim diskusijama, kao i u mesnim zajednicama ili samoorganizovanim grupama. Na njima razgovaraju o tome šta bi hteli u svom gradu da promene i kako, čime se u proces odlučivanja uključuje i kreativni potencijal samih građana. Zajedničke predloge daju gradskom veću na razmatranje, u smislu provere izvodljivosti. Završnica je glasanje o predlozima koji će biti realizovati, a koje može biti izvedeno i elektronskim putem, omogućujući na taj način što većem broju građana da odrede prioritete razvoja grada.

Participativna demokratija tako zadovoljava današnje potrebe za savremenim upravljanjem i upravljanjem neotuđenim od građana, kroz dopunjavanje i kontrolu predstavničke demokratije. Tako, na primer, uključivanje organizacija civilnog društva u oblikovanje politike i pripremu odluka jača demokratski legitimitet javnih institucija, njihovog rada i delovanja. Kvalitet i prisustvo socijalnog dijaloga je pokazatelj zdravstvenog stanja demokratije jednog društva. Zarad poboljšanja i unapređenja tog stanja princip participativne demokratije se pokazuje kao valjani mehanizam demokratizacije društva.



Ovo pre svega zbog toga što u tradicionalnom obliku demokratije građanin svoje učešće u političkim procesima „dokazuje“ samo u periodičnim izbornim ciklusima, to jest na izborima za predstavnička tela, nakon čega njegova uloga biva zanemarena. Štaviše, moglo bi se reći da su građani u ovakvom obliku demokratije samo sredstvo opravdanja i navodnog odobravanja poteza koje isključivo povlače partijske „elite“ kao izabrani organi. Time se negira ideja o politički slobodnim i jednakim građanima. Otuda je za osvedočenje stvarnih demokratskih uticaja na društvenopolitička zbivanja neophodno široko angažovanje i uključivanje građana u procese odlučivanja i upravljanja.

Ono što participativna demokratija donosi sa sobom je:

- jednako pravo na zastupanje i podsticanje sopstvenog razvoja, čime se neguje osećanje političke uključenosti, efikasnosti i efektivnosti, što podrazumeva direktnu participaciju građana u regulisanju ključnih institucija lokalne zajednice;
- aktivno sudelovanje mnogih činilaca – organa uprave, socijalnih partnera, organizacija civilnog društva, stručnih, naučnih i obrazovnih institucija, ustanova socijalnog staranja u cilju zajedničkog definisanja potreba, prioriteta i tematskih područja u razmatranju razvoja grada;
- podsticanje političke obrazovanosti građana, što smanjuje mogućnost manipulisanja njihovim realnim potrebama;
- briga za probleme, očuvanje i unapređenje zajednice, što jača duh tolerancije i solidarnosti;
- strogi nadzor nad trošenjem javnih resursa;
- svođenje na minimum neodgovorne birokratije, usled građanskog monitoringa i procena uspešnosti poslovanja;
- reorganizacija organa lokalne samouprave u pravcu direktne odgovornosti upravljačkih organa građanstvu;



- izgradnja poverenja građana prema izabranim nosiocima vlasti i efektivnija saradnja javne uprave i stanovništva;
- kreiranje odgovornog upravljanja zajedničkim resursima, podsticanjem svesti o tome da smo „mi“ ti koji smo doneli odluku, što stvara osećaj odgovornosti za to kako će se zajedničkom imovinom upravljati u budućnosti;
- stvaranje otvorenog informacionog sistema, zasnovanog na dvosmernoj komunikaciji, koji omogućava obaveštenost o odlučivanju, dobijanju usluga od nadležnih organa i davanje predloga građana za rešavanje poteškoća sa kojima se susreću, budući da moderne tehnologije čine način komunikacije i obaveštavanja savremenog društva.





## DOBRA JAVNA UPRAVA

Javnu upravu u Srbiji najčešće karakterišu neefikasne i spore procedure, što dovodi do nezadovoljstva i nepoverenja građana, koji onda rešenja pokušavaju naći zaobilaznim, čak i nelegalnim putevima.

Sve države se već izvesno vreme suočavaju sa problemom rasta i grananja javne uprave što utiče na njenu preglednost i efikasnost, na mogućnost kontrole i naravno i na to koliko sama uprava košta. Efikasno vođenje uprave koje uz minimalne troškove nudi maksimalni rezultat, željeni je cilj su svakog naprednog čela države, ali njene reforme, uglavnom, nailaze na poteškoće. Ipak, koliko god da postoji odbojnost spram birokratije, javna uprava je neophodan činilac ekonomske stabilnosti i socijalne kohezije. Pod tim se podrazumeva način na koji se donose odluke, ravnoteža između organa vlasti i mehanizmi kojima se političari i državni činovnici čine odgovornim za svoje postupke.

Dobra javna uprava treba da obezbedi uslove u kojima se građani tretiraju pravedno i ravnopravno, atmosferu transparentnosti koja ograničava monopolističko ponašanje i stimuliše efikasnost i inovativnost, stabilnost i predvidivost socijalnih investicija, te način na koji se različiti interesi usaglašavaju kako kratkoročno tako i dugoročno.

Dosadašnja praksa je da javna uprava predstavlja rezervno mesto za uhlebljenje partijskih kadrova koji nisu stigli da se zaposle u javnim preduzećima. Javna uprava mora da bude profesionalna, kompetentna i zaštićena od čestih kadrovskih promena u ritmu preuzimanja vlasti različitih partijskih garnitura. Istovremeno, mora se pronaći način za povećanje efikasnosti i odgovornosti javne uprave.

U literaturi je identifikovano nekoliko karakteristika javne uprave za koje će se zalagati Lokalni front:



## FISKALNA TRANSPARENTNOST

Označava otvorenost procesa odlučivanja i sistematsko izveštavanje o postizanju postavljenih ciljeva budžetske politike. Omogućava praćenja tokova novca i zakonitosti upotrebe. Zahteva sveobuhvatne i pouzdane informacije o prošlim, sadašnjim i budućim aktivnostima gradskih organa, čija raspoloživost poboljšava kvalitet političkih odluka.

Nadalje, fiskalna transparentnost pruža informacije građanima koje omogućavaju držanje vlasti odgovornom za učinjene političke izbore. Veći stepen uvida civilnog društva u aktivnosti izvršne vlasti podstiče njene napore u vođenju zdrave ekonomske politike, postizanju veće finansijske stabilnosti i ukupne efikasnosti u upotrebi javnih sredstava.

Pravila dobre prakse fiskalne transparentnosti zahtevaju:

- Jasnoću uloga i odgovornosi, koja se očituje u odvojenosti sektora vlade od ostatka javnog i privrednog sektora;
- Otvoreni budžetski proces, koji zahteva uspostavljanje i pridržavanje jasno postavljenih pravila, vođenih dobro definisanim makroekonomskim i fiskalnim ciljevima;
- Javna dostupnost informacija, koja podrazumeva posvećenost vlasti prezentovanju sveobuhvatnih informacija o fiskalnim aktivnostima i rizicima (jedna od mera je priprema „Građanskog budžeta“ gde se na pojednostavljen način predstavljaju ključne informacije o trošenju javnih sredstava);
- Obezbeđenje integriteta kroz zahtev da podaci odgovaraju prihvaćenim standardima kvaliteta, a aktivnosti budu podvrgnute internim i eksternim sistemima provere.



## **ODGOVORNOST**

Odgovornost podrazumeva mehanizme koji omogućavaju da donosioci odluka mogu snositi posledice za svoje aktivnosti (ili neaktivnosti).

## **REAGOVANJE**

Potreba za kapacitetom i fleksibilnošću odgovora na promene u nacionalnim i internacionalnim okolnostima najbolje se mogu ilustrovati događajima koji su u vezi sa svetskom krizom (ekonomskom, političkom, ratnom...) ili elementarnim nepogodama, na primer. Dobra vlast se karakteriše izgradnjom kapaciteta i alternativa koje omogućavaju predviđanje i adekvatno reagovanje u promenjenim okolnostima.

## **ORJENTACIJA PREMA BUDUĆNOSTI**

Podrazumeva sposobnost predviđanja problema i razvoj politika koje će uzimati u obzir buduće troškove i razvoj situacije.

## **VLADAVINA ZAKONA I INTEGRITET**

Podrazumeva obezbeđivanje većeg poštovanja zakona, regulative i etike, sa ciljem da postanu deo kulture u javnom sektoru i podržavanje moralnog ponašanja i borbe protiv korupcije.

Poseban mehanizam za čije će se efikasnije funkcionisanje zalagati Lokalni front je interna finansijska kontrola u javnom sektoru, koja se uspostavlja u skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu i sastoji se od dva komplementarna sistema:

1. Finansijskog upravljanja i kontrole koja ima zadatak da obezbedi razumno uveravanje da će organizacija ostvariti svoje ciljeve kroz:
  - a. poslovanje u skladu sa propisima, unutrašnjim aktima i ugovorima;
  - b. realnost i integritet finansijskih i poslovnih izveštaja;
  - c. ekonomično, efikasno i efektivno korišćenje sredstava;
  - d. zaštitu sredstava i podataka (informacija).



2. Interne revizije kod korisnika javnih sredstava, koja ima zadatak da na „osnovu objektivnog pregleda dokaza obezbeđuje uveravanje o adekvatnosti i funkcionisanju postojećih procesa upravljanja rizikom, kontrole i upravljanja organizacijom da li ovi procesi funkcionišu na predviđen način i omogućuju ostvarenje ciljeva organizacije“.

U ovom trenutku kod većine korisnika javnih sredstava, uključujući i sam grad Kraljevo ovi sistemi nisu uvedeni u skladu sa Zakonom o budžetskom procesu.



## JAVNE FINANSIJE I BUDŽETSKI PROCES

Javne finansije predstavljaju jedan od ključnih elemenata dobre javne uprave, čija je suština prikupljanje, raspodela, trošenje i upravljanje novčanim sredstvima u cilju zadovoljenja opštih i zajedničkih potreba.

Bez obzira na količinu sredstava kojima grad raspolaže, ta sredstva nikada nisu dovoljna za zadovoljavanje svih potreba i zahteva građana. Iz tog razloga Lokalni front se zalaže za utvrđivanje prioriteta kroz definisanje strategije razvoja grada, te s tim u vezi i definisanje srednjoročnih i kratkoročnih planova / ciljeva.

Zato javne finansije jesu osnovna poluga upravljanja zajednicom, a transparentnost u načinu definisanja prioriteta, kao i kontrola efikasnosti trošenja javnih sredstava jesu neophodni za stvaranje povoljnih uslova za razvoj i jačanje privrede, a time i povećanje zaposlenosti. Ovim se stiču uslovi za jačanje fiskalnog kapaciteta grada.

Budžetski proces predstavlja kičmu javnih finansija i označava proces pripreme, donošenja i izvršenja budžeta, kao i izveštavanje. Suština budžetskog procesa je da omogući efikasno i transparentno trošenje javnih sredstava u skladu sa utvrđenom strategijom razvoja grada.

Cilj Lokalnog fronta je ne formalno, već suštinsko uvođenje principa pripreme budžeta „odozdo nagore“, pri čemu to podrazumeva i uključivanje građana u budžetski proces kroz javne rasprave, ali i kroz opredeljivanje dela sredstava za inicijative građana. Naime, budžet predstavlja novac poreskih obveznika i građani moraju imati značajnu ulogu u njegovom kreiranju. Iz tog razloga se Lokalni front zalaže da proces pripreme budžeta prvo mora da polazi od procene raspoloživih prihoda grada, a da konačna raspodela sredstava ne zavisi od političke moći predlagača pojedinih rešenja, nego od stepena njihove važnosti za društvo.



## PRIVREDNI RAZVOJ – ZAPOŠLJAVANJE

Nezaposlenost je i dalje ogroman društveni problem Srbije. Godine izolacije i sankcija, zatim neuspešna privatizacija i loša (ili nepostojeća) politika privrednog razvoja destruirali su, doveli do gubitka tržišnih pozicija u svetu i masovnog gašenja radnih mesta. Pri tome su, procentualno gledano, najviše ugroženi mladi.

Sredinom 2015. godine u medijima je objavljeno da je Kraljevo rekorder u jednoj disciplini – ima najizraženiji negativni migracioni saldo u Srbiji, odnosno najveći broj odseljenih u odnosu na doseljene, a između dva popisa (2011–2022) izgubilo je čak 14000 stanovnika. Sa generalno manjim iskustvom i veštinama u odnosu na starije, mladi ljudi imaju manje šanse za zapošljavanje što ih, logično, upućuje da rešavanje problema svoje egzistencije potraže odlaskom u neke druge sredine.

Borba za kreiranje novih radnih mesta kroz privredni razvoj koji će omogućiti zapošljavanje svih kategorija, a naročito mladih, predstavlja, stoga, borbu za budućnost ovog grada. U tom cilju Lokalni front će se zalagati za mobilizaciju svih resursa i uspostavljanje kreativne saradnje gradske uprave i svih zainteresovanih strana, a naročito vlasnika malih i srednjih preduzeća.

U cilju promovisanja kreiranja radnih mesta i novih preduzeća Lokalni front će se zalagati za sprovođenje sledećih mera:

1. Uspostavljanje povoljnog regulatornog okvira za podršku i ekspanziju privatnog sektora, preduzetničkog duha i socijalno odgovornog poslovanja;
2. Fokusiranje ulaganja iz budžeta na infrastrukturu i obuku i razvoj sposobnosti, kako bi se podstakao produktivni kapacitet privrede i podržali ciljevi strategijskog razvoja;
3. Uspostavljanje povoljnog preduzetničkog okruženja u cilju olakšavanja započinjanja novih poslova (kao što su, na primer, biznis inkubatori) i



ekspanzije malih i srednjih preduzeća kao generatora novih radnih mesta;

4. Poreske olakšice za mlade koji pokreću svoj biznis;
5. Podsticanje programa za sticanje iskustva radi prevazilaženja početnih prepreka u zapošljavanju, naročito u saradnji sa poslodavcima, kako bi se obezbedio pristup stvarnim poslovima;
6. Kratkoročne i dugoročne aktivnosti kako bi se unapredile veštine i „zapošljivost“, smanjujući nepodudarnost kvaliteta i veština koje traže poslodavci u odnosu na ono što nude nezaposleni.

U okviru privrednog razvoja posebno izdvajamo poljoprivredu za koju smatramo da predstavlja delatnost koja ima kapacitet za kreiranje novih radnih mesta u relativno kratkom vremenskom periodu. Međutim, trenutni uslovi nisu povoljni za realizaciju takve uloge poljoprivrede. Razloga za to ima mnogo, a neki obuhvataju:

- Relativno mali i usitnjen posed;
- Veliki broj staračkih domaćinstava;
- Depopulacija ruralnih oblasti;
- Velika površina zemljišta koje se ne obrađuje;
- Slaba organizovanost različitih oblika udruživanja (zadruga, klasteri, poslovna udruženja) u cilju unapređenja efikasnosti poslovanja i konkurentnosti;
- Slaba vertikalna povezanost, odnosno nepostojanje lanaca snabdevanja od proizvođača do potrošača.

U saradnji sa organizacijama koje se bave unapređenjem poljoprivredne proizvodnje Lokalni front će se zalagati za unapređenje poljoprivrede kroz sledeće mere:

- Definisane stabilne politike razvoja poljoprivrede koji će omogućiti sigurnost i isplativost ulaganja u novu proizvodnju;



- Preduzimanje mera za poboljšanje uslova života na selu kao preduslova za povratak mladih ljudi na selo;
- Razvoj povoljnih šema za finansiranje poljoprivrede korišćenjem opštinskog fonda i kreditnog potencijala banaka na teritoriji grada Kraljeva;
- Revitalizacija zadružnog sistema i razvijanje drugih oblika povezivanja (klasteri i slično);
- Unapređenje postojećih procedura za upravljanje i kontrolu državnog poljoprivrednog zemljišta na nacionalnom i gradskom nivou.





## POLOŽAJ MLADIH U KRALJEVU

Mladi, kao vrlo ranjiva populacija, se suočavaju sa velikim brojem problema tokom svog odrastanja. Pitanje egzistencije (kako doći do zaposlenja?), zatim psihofizičkog zlostavljanja (nasilje u školi, porodici i drugom okruženju), ili različitih bolesti zavisnosti (narkomanija, alkoholizam, kockanje) utiču da se mladi neretko osećaju izolovano, otuđeno i beznačajno. Pritisak na njih je veliki, a jako mali broj institucija, grupa ili pojedinaca se bavi rešavanjem njihovih problema.

Od institucija koje se bave mladima u Kraljevu postoje Kancelarija za mlade i Savet za mlade, zatim Kulturni centar „Ribnica“. Međutim, ove institucije nemaju dovoljno sluha za potrebe mladih, jer su mahom ograničene svojim delovanjem usled različitih pritisaka od strane političkih partija. One služe za stranačko potkusurivanje i uglavnom se o njihovom delovanju ne vodi dovoljno računa. Na kraju krajeva, one funkcionišu kao ispostava vladajućih partija i u skladu sa tim (ne) obavljaju svoju delatnost. Upravo suprotno od pomenutih institucija Lokalni front smatra da briga za omladinu treba da bude potpuno depolitizovana i uz visok stepen participacije mladih u procesu odlučivanja.

Lokalni front je kao jedan od gorućih problema sa kojima se omladina u Kraljevu susreće apostrofirao nepostojanje adekvatnog prostora koji bi mogao da zadovolji njihove potrebe. Dakle, ne postoji Dom omladine ili Omladinski centar kao centralno mesto okupljanja mladih. Premda je ideja o izgradnji takvog objekta stara više decenija, nije se još uvek pristupilo realizaciji. Naime, 1948. godine je predloženo da se počne sa prikupljanjem sredstava za izgradnju takvog prostora. Međutim, očigledno je da sredstva nisu prikupljena i da prostor za mlade nije napravljen. Tom neodgovornom iznošenju planova, koji nikada nisu ostvareni, svoj „doprinos“ dala je i sadašnja vladajuća garnitura, nesprovođenjem odluke Skupštine grada Kraljeva iz septembra



2016. godine. Ovom odlukom je čak određen i objekat u ulici Cara Dušana, koji bi služio potrebama omladine, međutim odluka nije doživela realizaciju.

Smatramo da je krajnje vreme da se pristupi izgradnji jednog prostora koji bi zadovoljavao iskazane potrebe kraljevačke omladine. Međutim, s obzirom na konstantnu finansijsku krizu moraju se pronaći alternativni načini da se prostor za mlade obezbedi. Jedan od njih je iskorišćavanje nekih od napuštenih prostora (fabričke hale, napuštene kafane, itd), koji bi nakon preuzimanja i renoviranja dobili sasvim novu namenu. U skladu sa primerima iz Evrope, ali i okruženja (npr. prostori „Rojc“ u Puli, „Metelkova“ u Ljubljani, „Inex Film“ u Beogradu, itd), preuzimanje napuštenih i devastiranih gradskih prostora može biti vrlo izvesna opcija.

Lokalni front smatra da Omladinski centar treba da postane prostor koji bi:

1. Postao inkubator kreativnih i pozitivnih ideja mladih i mesto koje bi omogućilo da se one u potpunosti realizuju;
2. Okupljao sve (mlade) sugrađane i sugrađanke bez obzira na njihovu versku, rasnu ili polnu pripadnost;
3. Funkcionisao na principima participativne demokratije, gde bi se formiralo telo sastavljeno od predstavnika omladinskih organizacija i neformalnih grupa i pojedinaca koje bi na redovnim mesečnim sastancima utvrđivalo plan rada i funkcionisanja prostora;
4. Funkcionisao tako da ne bi bilo moguće koristiti ga u komercijalne svrhe radi sticanja profita.



## OBRAZOVANJE

*"Sjajna stvar u obrazovanju jeste da niko ne može da ti ga oduzme, jednom kada si ga stekao, a svakome ga možeš podeliti besplatno".*

Prevladavanje krize u obrazovanju ne može biti partijski zadatak, već nacionalna i državna dužnost. U pravcu jačanja ovih procesa, mogu biti interesantni i sledeći ciljevi oko kojih treba postići opšti društveni dogovor:

1. Moderno obrazovanje na svim nivoima, kao održiv sistem u dužem vremenskom periodu;
2. Jasno definisana i pravilno usmerena politika ka digitalnom obrazovanju, u smislu unapređenja pedagoških kompetencija nastavnika u primeni digitalnih alata, kao i usmerenost na unapređivanje digitalnih resursa kao otvorenih podataka, otvorene nauke, pristupa nastavnim sadržajima i insistiranju na bezbednoj upotrebi svih digitalnih resursa;
3. Obrazovanje kao deo evropskog obrazovanja sa uporedivim sadržajima i standardima;
4. Obrazovanje kao razvojna kategorija – u funkciji ekonomskog razvoja zemlje;
5. Obrazovanje kao tehnološka kategorija u privredi u kojoj tehnološki subindeks opšteg indeksa konkurentskog rasta privrede predstavlja najslabiji stub i najveći izazov;
6. Novi način finansiranja obrazovanja, uz jačanje diversifikacije izvora finansiranja;
7. Obrazovanje dostupno svima – socijalni karakter zasnovan na fondacijama i drugim institucijama koje podržavaju socijalno ugrožene, kao i talentovane pojedince; obrazovanje koje je licencirano otvorenim obrazovnim licencama; nastavni materijali koji su besplatni i otvoreni za:
  - a. posedovanje – pravo na preuzimanje, kopiranje, snimanje i upravljanje resursom;



- b. korišćenje – pravo na neograničeno korišćenje materijala (u ovom kontekstu za potrebe obrazovnog procesa u najširem smislu – predavanje, učenje, priprema za čas, provera znanja, vannastavne aktivnosti itd.);
  - c. promenu – pravo na promene, adaptiranje, prepravke, prevode itd;
  - d. kombinovanje – pravo na kombinovanje originalnog ili izmenjenog materijala sa drugim materijalima i sadržajima (resursima);
  - e. redistribucija – prava na deljenje, slanje originalnog, izmenjenog ili kombinovanog sadržaja uz obavezno navođenje autora i obaveze nekomercijalne upotrebe;
8. Obrazovanje kao deo tradicije i kulture ove zemlje u skladu sa istorijskim nasleđem pozitivnih primera;
9. Obrazovanje kao deo duhovnog očuvanja Srbije;
10. Obrazovanje kao demokratski afirmisan sistem:
- a. partnerstvo sa privredom;
  - b. decentralizacija;
  - c. uticaj svih zainteresovanih grupa na obrazovni proces i njihova opredeljenost ka dobrobiti mladih generacija;
  - d. otvorenost ka inovacijama;
  - e. fleksibilnost u kretanju učenika u horizontalnom i vertikalnom pravcu;
  - f. atraktivnost programa – usklađenost obrazovnih ishoda sa potrebama savremenog društva;
  - g. raznovrsnost programa i njihova prilagodljivost potrebama tržišta rada;
  - h. profesionalizacija kroz usvajanje standarda, akreditacije i sertifikacije procesa obrazovanja;
  - i. obrazovanje treba zasnivati na izlaznim komponentama, a ne na ulaznim.



Obrazovni sistem zasnovan na ovim principima omogućuje povezivanje obrazovnih i privrednih institucija, a tako može postati faktor društvenog razvoja, ali i onda rešiti status onih koji se obrazuju i ponuditi atraktivne programe onima koji se obrazuju.

Šest tačaka koje treba da vrate dostojanstvo obrazovnom sistemu Kraljeva:

### **1. BEZBEDNOST UČENIKA I NASTAVNIKA**

- a. Propagiranje pozitivnih vrednosti i insistiranje na javnoj borbi protiv nasilja, primitivizma i neznanja;
- b. Jasna pravila i odgovornosti svakog učesnika nastavnog procesa, uz javnu, transparentnu i doslednu primenu zakonskih odredbi;
- c. Saradnja sa MUP u cilju postizanja bezbednosti učenika i nastavnika, kako kroz direktne akcije tako i kroz edukaciju.

### **2. LOKALNI MEDIJI I OBRAZOVANJE**

- a. Redovne emisije na lokalnim medijima o dešavanjima u prosveti;
- b. Popularizacija i promocija učeničkih uspeha, školskih i obrazovnih projekata, obrazovnih sadržaja (intervjui, emisije i reportaže na lokalnim medijima i u javnom prostoru uopšte);
- c. Tribine sa roditeljima o obrazovnim temama, okrenute ka svim učesnicima u obrazovnom procesu: nastavnici, roditelji, učenici.

### **3. KVALITET NASTAVE**

Formirati REGIONALNI CENTAR ZA NASTAVU (RC)

- a. Stručno usavršavanje nastavnika i unapređivanje njihovih metodičkih i pedagoških kompetencija;
- b. Monitoring kvaliteta obrazovanja u školskom sistemu grada Kraljeva;
- c. Saradnja sa privredom i prepoznavanje obrazovnih profila koje treba uvesti u škole;



- d. Koordinisanje rada aktiva nastavnika na nivou grada Kraljeva (pisanje planova rada, pisanje priprema, izbor udžbenika, držanje uglednih predavanja, časova, konferencija, seminara, stručnih predavanja i zajednička edukacija);
- e. Praćenje naših učenika tokom cele karijere i saradnja sa njima (ALUMNI KLUB KRALJEVA).

#### **4. PODSTICAJI NASTAVNOM KADRU**

- a. Podsticaji nastavnicima koji ostvaruju izuzetne rezultate u nastavi. Formirati pravilnik o nagrađivanju (na osnovu monitoringa kvaliteta, uspeha na takmičenjima, objavljivanja radova...);
- b. Kadrovski stanovi;
- c. Stipendije za usavršavanje ;
- d. Osnivanje "aktiva" nastavnika školskih predmeta (aktiv nastavnika engleskog jezika/matematike/srpskog jezika i ostalih predmeta) na nivou grada, gde bi nastavnici među sobom razgovarali o problemima u nastavi, a grad bi bio u obavezi da im obezbedi adekvatan prostor za rad i delovanje, kao i osnovna sredstva za rad.

#### **5. NEFORMALNO OBRAZOVANJE**

Formirati OMLADINSKI CENTAR (OC) – koji bi postao mesto okupljanja mladih grada Kraljeva i koji bi bio usmeren na popularizaciju znanja i otvoren za ostvarivanje obrazovnih projekata (programi matematike, fizike i astronomije, programiranja, robotike i elektrotehnike, jezika, kulture, muzike, likovne umetnosti, sporta, medijske pismenosti, psihološke podrške...).

**Centar nauke i tehnike "GOČ" (CNT)**



Po ugledu na rad Istraživačke stanice "Petnica" i u saranji sa visokoškolskim ustanovama, kao i bivšim učenicima koji su u nauci, profesorima i nastavnicima iz grada, formirati Centar na Goču, koji bi radio sa talentovanom decom iz osnovnih i srednjih škola. Rad bi se zasnivao na kursevima nauke u formi nedeljnih kurseva, vikend kurseva ili letnjih i zimskih škola.

## **6. MATERIJALNA POMOĆ**

- a. Besplatni udžbenici;
- b. Besplatan prevoz za učenike osnovnih i srednjih škola;
- c. Stipendije i ekonomska pomoć učenicima u teškoj materijalnoj situaciji;
- d. Kadrovske stipendije za studente obrazovnih profila koji su potrebni gradu;
- e. Nagrade učenicima koji ostvaruju uspehe u nastavi;
- f. Fond za jačanje kapaciteta škola.



## ZDRAVSTVO

U zemlji čiju populaciju karakteriše jedna od najviših stopa smrtnosti od kardiovaskularnih i malignih oboljenja u Evropi i, istovremeno, jako nizak nivo informisanosti stanovništva šta može da se uradi na prevenciji ovih stanja, u kojoj umesto saradnje lekara i pacijenata imamo sve češće napade nezadovoljnih pacijenata na zdravstveno osoblje, apsolutna je neophodnost stvaranja pravnih okvira, kao i sveobuhvatan rad na terenu, kako bi se zatečeno stanje popravilo, jer zdravlje nije samo odsustvo bolesti. Potrebna su dugoročna ulaganja u ozdravljivanje društva, što će obuhvatati preventivu, edukaciju, lečenje bolesti i stvaranje jedne zdrave sredine u kojoj će naši sugrađani živeti.

Uzimajući u obzir pravne okvire prema kojima je gradska vlast trenutno odgovorna za primarnu zdravstvenu zaštitu stanovništva (Dom Zdravlja, Hitna služba i isturene ambulante), Lokalni front predlaže svoj nacrt programa za zdravstvo, prema kojem će raditi na rešavanju spomenutih problema problema.

Zatečeno stanje u zdravstvu na teritoriji grada Kraljeva trenutno opterećuju mnogi problemi za čije rešavanje je zadužena gradska vlast. To su: zapošljavanje mimo akata o sistematiziji i racionalizaciji radnih mesta, naročito na mestima nemedicinskog osoblja, koje finansijski opterećuje budžet i tvori glomaznu i slabo efikasnu zdravstvenu službu, zastarela i neadekvatno održavana oprema, zdravstveno osoblje koje bi, ojačavanjem humanitarne premise i finansijski moralo da bude još više motivisano za obavljanje svojih, nesumnjivo teških i stresnih zadataka.

Predlozi za rešenje ovih problema polaze od krovne aktivnosti nad kojom gradska vlast ima ingerencije, a to je biranje Upravnog odbora (UO) Doma zdravlja (DZ). Stav Lokalnog fronta je da mesto u tom Odboru treba da bude rezervisano za provereno stručne kadrove, ne uzimajući u obzir političu





neutralnost ili pripadanje bilo kojoj političkoj opciji. Zdravstvo je previše bitan sistem društva da bi se poverilo na upravljanje bilo kome čija je najznačajnija referenca odgovarajuća partijska pripadnost. Ovo je stav Lokalnog fronta vezan za postavljanje čelnih ljudi u bilo kojim institucijama, ali se u zdravstvu, zbog njegovog značaja, taj stav mora posebno apostrofirati. Pri određivanju UO DZ mora se insistirati na transparentnosti procesa odlučivanja kroz mehanizme civilne kontrole. Stanovnici, kao krajnji korisnici sistema zdravstvene zaštite, moraju biti informisani i konsultovani u vezi sa tim ko je odgovoran za njihovo zdravlje. Ovo bi se moglo uraditi putem anketa u zdravstvenim ustanovama ili onlajn anketiranjem.

Sledeći ozbiljan sistemski problem čijim rešavanjem bi se puno dobilo na kvalitetu zdravstvene zaštite građana, jeste relativna zastarelost demografskih podataka, vezanih za broj i raspoređenost korisnika zdravstvene zaštite na teritoriji opštine. Potrebno je ažuriranje ovih podataka, kako bi se kroz akta o sistematizaciji službe zdravstvene zaštite, angažovao odgovarajući broj zdravstvenih radnika prema broju pacijenata.

Sledeći kapitalni projekat vezan za službu lokalne zdravstvene zaštite za koji se Lokalni front zalaze jeste odvajanje sredstava iz gradskog budžeta za slanje na specijalističko usavršavanje lekara, koji bi po povratku sa specijalizacija radili na terenu, po udaljenim ambulatama (specjalisti opšte prakse). Smatramo da bi na ovaj način nemerljivo povećali kvalitet zdravstvene zaštite pacijenata koji žive u ruralnim sredinama, olakšali bi im lečenje, jer ne bi morali da dolaze do grada na specijalističke preglede, a pri tom bi rasteretili zaposlene u gradskom Domu zdravlja.

Kada govorimo o dodatnoj edukaciji zaposlenih, stav je da se ona mora nastaviti i osnaživati kroz program kontinuirane edukacije. Što se tiče sistematizacije i racionalizacije broja zaposlenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, Lokalni front se zalaže za bolju organizaciju službi, reedukaciju i raspoređivanje zaposlenih na potrebna radna mesta i na kraju, sprovođenje



najnepopularnijih mera, a to su redukovanje broja zaposlenih sa sumnjivim zvanjima, a koji su zapošljavani mimo potreba i konkursa.

Kada govorimo o medicinskoj opremi, mišljenja smo da je civilni monitoring neophodnost kod tendera za njenu nabavku i održavanje. Sledeća mera koju Lokalni front zagovara jeste uvezivanje informacionih sistema ambulanata i izdavanje elektronskih uputa za preglede, čime bi pacijente oslobodili čekanja u redovima za administrativne procedure, brže bi dolazili do lekara i rešenja za svoje zdravstvene probleme, a i smanjili bi broj izvršilaca, gde bi višak mogao biti prerasopređen na potrebija radna mesta.

Dugoročni cilj Lokalnog fronta, dakle, je ostvarivanje i osnaživanje kontakta zdravstvenog sistema sa njegovim krajnjim korisnicima, a to su naši sugrađani. Mora se kod pacijenata stvoriti svest da su pacijent i njegov lekar tim, koji zajednički radi za pacijentovo, i za dobro čitave zajednice. Ovo se može uraditi kroz veliki broj aktivnosti, od kojih ćemo mi na ovom mestu pomenuti organizovanje tribina sa predavanjima o zdravstvenoj zaštiti, gostovanje zdravstvenih radnika u radijskim ili televizijskim emisijama, edukaciju stanovništva putem pamfleta i flajera, gostovanja lekara specijalista po udaljenim ambulantomama i njihov edukacioni rad na terenu, organizovanje tematskih nedelja zdravlja sa predavanjima, pregledima i pamfletima.

Ranije smo rekli da je preventiva grana medicine kroz koju bi grad najviše mogao da učini za zdravlje svojih stanovnika. Imajući to vidu, zalažemo se za medijaciju gradskih vlasti u potpisivanju ugovora između Doma zdravlja i državnih preduzeća sa velikim brojem zaposlenih o preventivnim pregledima za zaposlene, uz pomoć kojih bi svakako u nastajanju sprečili veliki broj naročito kardiovaskularnih i malignih bolesti.

Grad takođe može i treba da ima značajnu ulogu u procesu obezbeđivanja dodatnih sredstava za zdravstvenu zaštitu stanovništva kroz utilizaciju rada sa direktorima domova zdravlja na pisanju projekata i obezbeđivanju sredstava iz programa međunarodne pomoći, obezbeđivanje



donacija kroz organizovanje kulturnih ili sportskih događaja sa ciljem skupljanja sredstava za zdravstvo, osnaživanjem zadužbinarstva ili mecenstva.

Lokalni front se zalaže za bolju organizaciju patronažne službe (služba kućnog lečenja i nege), za veći broj izvršilaca na tim zadacima, i kvalitetniji vozni park za celu službu.

Od infrastrukturnih projekata koji su pod jurisdikcijom gradske vlasti, zalazemo se za prilagođavanje infrastrukture grada za lica sa posebnim potrebama, kao i za postavljanje prilaza za osobe sa invaliditetom oko svih zdravstvenih ustanova.

Stav Lokalnog fronta je da je za ozdravljenje jedne države, pre ozdravljenja ekonomije, industrije, poljoprivrede i pravosuđa, bitno ozdravljenje njenog stanovništva. Mi se obavezujemo da ćemo, u skladu sa ingerencijama koje su nam date, učiniti sve da do tog ozravljenja dođe, i da ćemo paralelnim osnaživanjem svih stubova na kojima jedno društvo počiva, zajedno sa našim sugrađanima stvarati jednu bolju i zdraviju budućnost.



## LJUDSKA PRAVA

Ljudska prava su civilizacijska tekovina borbe čovečanstva za humano i pravedno društvo, međuljudsko uvažavanje na načelima slobode, jednakosti i ravnopravnosti, kao i podsticanja solidarnosti i pružanja pomoći. U skladu sa takvim shvatanjem vrednosti i značaja ljudskih prava, Lokalni front se naročito zalaže za:

- Slobodu pojedinca bez obzira na etničku ili versku pripadnost, pol, seksualno opredeljenje i klasnu pripadnost, kroz jednake šanse za sve;
- Društvo bez diskriminacije, marginalizacije i privilegija za „odabrane“;
- Podizanje svesti građana o važnosti poštovanja ljudskih prava kroz edukaciju građana;
- Izgradnju demokratskog društva zasnovanog na vladavini prava, kroz povećanje građanske participacije u svim oblastima društvenog života;
- Posvećivanje pažnje pravima deteta, žena, osoba sa invaliditeom, radnika, LGBT populacije, nacionalnih manjina;
- Prevenciju nasilja zasnovanog na verskim, nacionalnim, rasnim, kulturnim, socijalnim i seksualnim razlikama.

## PRAVA DETETA

Svaka zajednica svoju budućnost obezbeđuje kroz mlade naraštaje, kojima je dužna da pruži sreću, vaspitno, moralno i obrazovno uzdizanje u cilju radosti života. Zato Lokalni front ukazuje na značaj realizovanja sledećih kategorija:

- Puna primena regulative koja se odnosi na zaštitu dece od nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, vidljivost i prepoznavanje učinka dece iz marginalizovanih grupa;
- Saradnja sa osnovnim i srednjim školama i isticanje značaja obrazovanja za izgradnju samosvesne, moralne i društveno odgovorne ličnosti;
- Podržavanje procesa inkluzivnog obrazovanja uz obezbeđivanje saradnika u nastavi, stručno osposobljenog za pomoć deci sa posebnim



potrebama, kao i pedagoških asistenata u svim školama koji bi bili podrška nastavnom osoblju u procesu inkuzije;

- Zaštita prava posebno ranjive dece, među kojima su izrazito ugrožena prava romske dece.

## **PRAVA ŽENA**

Razlog zbog kojeg na ženska prava treba staviti poseban naglasak unutar šireg pojma ljudskih prava je najčešće taj što su žene kroz istoriju, a delom i danas, bile lišene određenih prava koje uživaju muškarci. Kao razlozi za to se najčešće spominju biološke razlike između polova, međutim prevashodno se radi o veštački nametnutim rodnim razlikama. Savremeno doba i borba za jednakost u pravima sa sobom donose promene koje zahtevaju sledeće:

- Veću zastupljenost žena u svim nivoima vlasti. Staviti u funkciju sve potencijale kojima žene mogu doprineti društvenim promenama. Ravnomerno učešće različitih grupa ljudi koji su neprimetni u društvu;
- Dosledno korišćenje rodno osetljivog jezika;
- Stalno ukazivanje na nedopustivost stereotipnog, uvredljivog i ponižavajućeg prikazivanja i predstavljanja žena u javnom prostoru.

## **OSOBE SA INVALIDITETOM I OSOBE SA TEŠKOĆAMA U RAZVOJU**

U jednoj zajednici koja izrazito vodi računa o ravnopravnosti svojih članova i jednakosti šansi, nužno je posvetiti pažnju osobama sa razvojnim teškoćama i fizičkim invaliditetom, na čemu se izgrađuje i dokazuje opredeljenost ka humanom postupanju, inkuziji i solidarnosti. U tom pogledu Lokalni front se zalaže za:

- Praćenje zaštite prava osoba sa invaliditetom, kao i onemogućavanje zloupotrebe ranjivog položaja ovih grupa;
- Insistiranje na podršci za osamostaljivanje uz podršku i samostalni život kad god je moguće;
- Podršku inkluzivnom vaspitno-obrazovnom procesu od predškolskih ustanova do visokoškolskih ustanova;



- Poštovanje i promovisanje jezičkog identiteta gluvih osoba, praćenje i poštovanje Zakona o upotrebi znakovnog jezika;
- Insistiranje na uvođenju produkcija na znakovnom jeziku i Brajevom pismu;
- Prilagođavanje i omogućavanje pristupa osobama koje se otežano, uz pomoć pratilaca ili medicinskih pomagala kreću, svim državnim i drugim institucijama od značaja za svakodnevni život, javnom prevozu, kao i u sopstvenim stambenim zajednicima;
- Pojednostavljanje proceduralnih zahteva za ostvarivanje prava iz oblasti socijalne zaštite i ukidanje kontrolnih pregleda sa osobe čija dijagnoza je kategorisana kao 100% invaliditet;
- Prilagođavanje specifičnim potrebama i proširivanje kapaciteta zdravstvene nege za osobe sa razvojnim teškoćama.

## **MANJINSKA PRAVA**

Grad Kraljevo mora biti otvoreno i slobodno područje za sve građanke i građane i ljude dobre volje, bez obzira na versku, nacionalnu, rasnu ili druge vrste opredeljenja, ukoliko ona ne ugrožavaju slobodu i život bilo kog građanina. Stoga se Lokalni front neizostavno zalaže za puno poštovanje i primenu Ustavom zajemčenih prava manjina, radi ostvarivanja ravnopravnosti i potpunog očuvanja njihovog identiteta.

U tom pogledu Lokalni front podstiče prava nacionalnih manjina da neposredno, ili preko svojih predstavnika, učestvuju u odlučivanju ili sami odlučuju o pojedinim pitanjima u vezi sa svojom kulturom, obrazovanjem, obaveštavanjem i službenom upotrebom jezika i pisma, u skladu sa zakonom.

Radi ostvarenja prava na samoupravu u kulturi, obrazovanju, obaveštavanju i službenoj upotrebi jezika i pisma, pripadnici nacionalnih manjina mogu izabrati svoje nacionalne savete, u skladu sa zakonom.



## SOCIJALNA POLITIKA

Koncept vlasti se, pored horizontalne podele na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, deli i vertikalno. Vertikalna podela vlasti podrazumeva državu, autonomne pokrajine i lokalnu samoupravu kao pojedinačne nosioce nekih njenih elemenata. Pripadajuća ovlašćenja i nadležnosti mogu biti izvorna (kada subjekt vlasti ekskluzivno njima raspolaže) ili delegirana (kada viši nivo vlasti iz organizacionih razloga deo sopstvenih nadležnosti prenese na niži novi vlasti). Lokalna samuprava raspolaže brojnim ovlašćenjima, kako delegiranim tako i izvornim. Osnovna ideja uspostavljanja lokalne samuprave zasniva se na pretpostavci da se demokratija najefikasnije sprovodi kada su građani i njihovi predstavnici prostorno najbliži i samim tim upućeni jedni na druge. Mehanizam uočavanja potreba jedne zajednice, njihovo saopštavanje donosiocima odluka i spremnost da se one zadovolje najbolje funkcioniše kada je decentralizovan. Ova pretpostavka utkana je u Ustav Republike Srbije, ali i u brojne zakone koji je dalje razrađuju, dajući širok dijapazon nadležnosti lokalnim samoupravama (opštinama i gradovima). Tako se u isključivu nadležnost grada svrstavaju brojne oblasti društvene organizacije od uređivanja sistema socijalne, dečje i zdravstvene zaštite, preko određivanja poreskih stopa za pojedine vrste poreza do mogućnosti osnivanja preduzeća, ustanova i drugih organizacija. Grad takođe ima isključivu nadležnost u formatiranju sopstvenog budžeta i može biti vlasnik imovine sa potpunom slobodom u načinu na koji njome upravlja.

Sve ove nadležnosti imaju svoje pravno utemeljenje i ne predstallaju nikakav mit. Međutim, plebiscitarni cezarizam u kojem živimo poslednjih 10 godina u potpunosti je dekonstruisao koncept lokalne samuprave. Poslednja potvrda ovoj tezi ogleda se i u načinu samorazvlaščivanja 65 predsednika opština i gradonačelnika. U jednom danu je po partijskom diktatu 65 ljudi zgazilo na prava i slobode kojima raspolaže lokalna samouprava podnošenjem ostavki bez zakonske obaveze da to učine. Zbog činjenice da svom vlašću raspolaže jedna interesna grupa. oličena u političkoj partiji, slobode su generalno ugušene, pa i slobode koje bi trebalo da ima lokalna samouprava.



Za lokalne „predstavnikе naroda“ klimanje glavom na zapovesti iz jednog centra je mnogo isplativije od negovanja sluha za potrebe ljudi sa kojima dele život u istom gradu i to je osnovni razlog otuđenja politike od Kraljevčana.

Lokalni front čvrsto stoji na poziciji da je pravo na lokalnu samopuravu od egzistencijalnog značaja za ekonomski, kulturni i društveni razvitak Kraljeva. Samoupravljanje na lokalnom nivou treba da omogući svim građanima i građankama da budu neposredno uključeni u procese donošenja političkih odluka koji su od neposrednog uticaja na njih.

Pored negovanja lokalne samouprave kao ideološkog opredeljenja, u njoj vidimo i ključni mehanizam za prevazilaženje nagomilanih socijalnih problema. S obzirom na to da pravni poredak pruža mogućnost samostalnog regulisanja oblasti ekonomskih i socijalnih prava, jedine prepreke mogu da budu odsustvo volje i ideje. Za Lokalni front jednakost i socijalna pravda i sigurnost predstavljaju najuzvišenija načela. Ideje koje predstavljamo služe da potkrepe tezu o našoj volji, ali i da pokažu da je suštinsko ostvarenje boljeg društva moguće.

Kraljevo je grad velikih nejednakosti – bogate manjine i siromašne većine. I pored radnog angažovanja većina građana živi teško. Organizujemo se kako bismo ovo promenili. Želimo da postavimo temelje za izgradnju društva u kojem će ljudi moći da ispune svoje pune potencijale, društva koje ne proizvodi razlike već ih briše.

## **PRAVO NA RAD I ZAPOŠLJAVANJE**

Prema poslednjim zvaničnim podacima stopa nezaposlenosti u Kraljevu je početkom 2021. godine iznosila 11,62%. Međutim, uvek aktuelni i politički koristan narativ o smanjenju nezaposlenosti i njegovi rezultati mogu biti dovedeni u pitanje kako zbog čestih promena zvanične metodologije računanja udela nezaposlenih, tako i zbog njene neosetljivosti na društvenu realnost. Tako se zaposlenim licima, u smislu ove metodologije, smatraju svi oni koji su u posmatranoj sedmici obavljali najmanje jedan sat bilo kog plaćenog posla, kao i oni koji su imali zaposlenje, ali su te nedelje bili odsutni sa posla. Pored izjednačavanja pojmova radnog angažovanja i zaposlenja i





uticaja ovog izjednačavanja na realan prikaz stope nezaposlenosti, postoje brojni problemi u prijavljivanju zaposlenih na zvanične evidencije nadležnih državnih organa. Ovi problemi su rezultat nedovoljne kontrole informacija koje poslodavci dostavljaju nadležnim ustanovama. Fragmentizacija radnog zakonodavstva dovela je do toga da se veliki broj radno angažovanih smatra zaposlenim iako nisu zaključili ugovore o radu na neodređeno vreme. Umesto toga zaključuju se razni ugovori o privremenim i povremenim poslovima, sezonskim poslovima, ugovori o delu i slično. Ovi vidovi radnog angažovanja ne uživaju istu zaštitu za „zaposlene“ kao što je to slučaj sa klasičnim ugovorom o radu jer ne podrazumevaju pravo na godišnji odmor, bolovanje, sindikalno organizovanje, naknadu za prevoz i čitav niz drugih prava garantovanih Zakonom o radu. Pored opisane nesigurnosti, ovakva „zaposlenja“ karakterišu niske i nedovoljne naknade koje ne omogućavaju dostojanstven životni standard. Na ovaj način sistemski se doprinosi siromaštvu, ali i očuvanju socijalne nepravde.

Paradoksalno, mehanizam zasnivanja radnih odnosa na određeno vreme i obavljanja rada u režimu privremenih i povremenih posova najzastupljeniji je upravo u sektoru gde ulogu poslodavca ima grad Kraljevo. Javna preduzeća, službe i ustanove čiji je osnivač grad obiluje formatima zaposlenja čiji je zajednički imenitelj nesigurnost, bez obzira na potpunu autonomiju u uređivanju radnih odnosa koju grad u ovom polju poseduje. Razlog je svima poznat – uspostavljanje i održavanje klijentelističke mreže partijskog poslušništva. Princip je jasan – direktori u v. d. statusu vrše pritisak na aktivno i potencijalno zaposlene na nesigurnim poslovima da se učlane u vladajuću stranku, za nju glasaju i sakupljaju kapilarne glasove. Mehanizam funkcioniše jer je moneta za potkusurivanje lična egzistencija, a pogonsko gorivo odsustvo ličnog integriteta. Posledica je očigledna – negativna selekcija i duboka deprofesionalizacija službi, što utiče na opšti kvalitet usluga, a sve na štetu ostatka građanstva.

Strane kompanije u Kraljevu nude mizerne radne uslove i zapošljavaju najmanje kvalifikovanu i najslabije plaćenu radnu snagu. Strani radnici se agencijski zapošljavaju i njihovo radno angažovanje poistovećuje se sa



klasičnom radnom eksploatacijom, a Kraljevčani obavljaju poslove na kojima su im ugroženi zdravlje i bezbednost do te mere da ni smrtni slučajevi nisu retkost. Odsustvo uređenog pravnog sistema kompenzuje se jeftinom radnom snagom. Sve ovo se radi u cilju smanjenja troškova i poslovnog rizika stranom kapitalu, a stvarno investiranje izostaje jer su strane kompanije pristune samo do utroška dobijenih subvencija.

Negativna poslovna klima i izvitoperene ekonomska paradigma bitno su uticali na volju mladih ljudi da po završetku studija napuste svoj grad. Ovi ljudi su okosnica svakog napretka i njihov gubitak nanosi nemerljivu štetu gradu zbog čega je neophodno promeniti postojeće stanje stvaranjem pogodnih uslova za povratak stručnog, obrazovanog i motivisanog kadra u okrilje naše lokalne samouprave.

Nažalost, efektivni mehanizmi neposrednog uticaja na pitanje radnih prava i zaposlenja stvar su državne politike i umnogome zavise od nacionalno zauzetog kursa. Međutim, na nivou lokalne samouprave mogu se preduzeti i konkretne mere iz njene ograničene nadležnosti, koje će nesumnjivo imati jak simboličan značaj na ukupnu sliku o Kraljevu kao gradu gde se dostojanstvo radnika poštuje. Neke od tih mera su sledeće:

- Revizija svih ugovora o radu na određeno vreme i ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova zaključenih sa javnim službama i preduzećima grada Kraljeva. Radno angažovanje zasnovano na ugovorima o radu koji nisu na neodređeno vreme biće predmet detaljnog preispitivanja koje će imati za cilj utvrđivanje stvarnih razloga za popunjavanjem konkretnog radnog mesta, ličnih kompetencija svakog od zaposlenih i ukupne dužine radnog angažmana u formatu određenog, privremenog ili povremenog posla. U pogledu zapošljavanja na radnim mestima gde se kao poslodavac javlja grad, isti ima potpunu suverenost u odabiru zaposlenih. Onima za koje se utvrdi da su bili deo mreže ucenjivanja, kupovine ili trgovine glasovima neće biti dalje produžavan ugovor. Benefiti su dvostruki – sa jedne strane otvoriće se radna mesta od kojih su neka već godinama u statusu posla na



određeno vreme i pošteno sprovedenim konkursom biće popunjena kvalifikovanom radnom snagom, dok ćemo sa druge strane dekonstruisati koruptivne političke mehanizme u našem gradu. Ambicija treba da bude zasnovana na znanju, a uspeh na radu i pravo je svakog poslodavca da bira ljude koji neguju ovakve vrednosti da obavljaju za njega rad, obaška što u ovom slučaju poslodavca predstavljaju svi građani i građanke Kraljeva. Oni koji su nastojali da se ponude pre nego što se potrude moraće se radno angažovati kod poslodavca čija je svrha profit, a ne javno dobro, i koji otkupljuje radnu snagu, a ne interes svih građana i građanki.

- Javne službe i preduzeća grada Kraljeva kao simbol poštovanja radnih prava. Svi zaposleni u javnim službama i preduzećima grada Kraljeva imaju sigurno zaposlenje. To zaposlenje podrazumevaća platu za život, a ne preživljavanje i vreme za odmor, a ne pauzu za oporavak. Svesni činjenice da javne službe i preduzeća obavljaju poslove od značaja za sve naše sugrađane trudićemo se da zaposleni uživaju puno zadovoljstvo u obavljanju svog rada jer se rezultati ovih poslova tiču svih nas.
- Ugovori, javne nabavke, subvencije i bilo koje drugo finansiranje privatnog sektora iz gradskog budžeta biće uslovljeni poštovanjem radnih prava. Namesto potplaćivanja ovlašćenih lica iz lokalne samouprave, kao sredstva za dobijanje ugovora, javne nabavke ili subvencije grada Kraljeva stupiće obaveza podnošenja dokaza o poštovanju radnih prava zaposlenih u pravnom licu koje konkuriše za neki od poslova sa gradom. Tako poslodavac iz privatnog sektora može da relocira svoja sredstva u poboljšanje uslova rada svojih zaposlenih umesto da čini krivično delo koruptivnim davanjima. Na taj način će se poslati jasna poruka svim privrednim subjektima da je Kraljevo grad koji neguje prava radnog čoveka, a garancija negovanja ovih prava i od strane privatnog poslodavca će biti najbolja preporuka za zaključivanje bilo kog ugovora sa lokalnom samoupravom. Privatni interes poslodavca (posao sa gradom) izjednačiće se sa interesom njegovih



radnika (bolji uslovi rada) i ta konstelacija u kojoj kapital i rad nisu u sukobu biće najbolji zalog za uspeh ove ideje.

- Sistemska podrška za udruživanje radnika i radnica koji rade sa nesigurnim ugovorima, na platformama i drugim oblicima koji trenutno otežavaju ili onemogućavaju adekvatno ostvarivanje radnih prava. Budući da važeći Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći u kategoriju korisnika prava na besplatnu pravnu pomoć svrstava samo socijalno ugrožene kategorije stanovništva i da sindikati ne spadaju u ovlašćene pružaoce besplatne pravne pomoći na nivou grada biće osnovana posebna „Služba besplatne pravne pomoći za zaštitu radnih prava“. Korisnici usluga ove službe biće radnici i radnice angažovani/e na osnovu Zakona o radu, koji već imaju pravo na sindikalno organizovanje, ali i svi ostali radno angažovani ljudi (sezonci, privremeni/povremeni poslovi, agencijski zaposleni ljudi) koji nemaju zakonsku mogućnost da se udružuju radi zaštite svojih prava.

## **PRAVO NA SOCIJALNU SIGURNOST I ZAŠTITU**

Osnovna namera uspostavljanja sistema socijalne zaštite jeste da on bude brana naspram siromaštva i društvene deprivacije. Kroz razvijen sistem socijalne zaštite društvo pokazuje borbenu solidarnost sa svojim najugroženijim članovima. Socijalna zaštita jeste organizovana društvena delatnost od javnog interesa čiji je cilj pružanje pomoći i osnaživanje za samostalan i produktivan život u društvu pojedinaca i porodica, kao i sprečavanje nastajanja i otklanjanje posledica socijalne isključenosti. Međutim višedecenijsko urušavanje ovog sistema u našoj državi dovelo je do ustoličenja narativa o socijalnoj zaštiti kao obavezi i trošku države, a ne pravu pojedinca. Već godinama postoji trend smanjivanja budžetskih davanja na socijalnu, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, dok se sa druge strane povećavaju iznosi sredstava predviđenih za vojsku i policiju. Stopa rizika od siromaštva u Srbiji je godinama iznad 20%. Većina mera koje je vlast u poslednje vreme sprovela u cilju smanjenja nejednakosti su pogrešne. Različite analize pokazuju da je novca u državnoj kasi u tekućoj godini bilo sasvim dovoljno, međutim on se ne usmerava na one kojima je najpotrebniji, niti u sprovođenje politika i mera koje



personifikuju pokušaje sistemskog rešavanja problema siromaštva i društvenih nejednakosti. Pored urušavanja potencijala za prevazilaženje nagomilanih problema u socijalnoj zaštiti paralelno teče i proces dodatnog sužavanja već postojećih prava iz ove oblasti. Recimo, pravo na novčanu socijalnu pomoć čije uživanje iziskuje ispunjenje brojnih komplikovanih uslova daleko je od toga da bude garant za obezbeđenje lične egzistencije. Za pojedinca novčana socijalna pomoć iznosi 11.112,00 dinara mesečno, dok za tročlanu porodicu može biti tek 20.099,00 dinara. Ovaj iznos predstavlja samo 38,61% minimalne potrošačke korpe, kategorije koja je samo po sebi u mnogo čemu upitna jer u obzir ne uzima postojeću inflaciju i realne potrebe koju tročlano domaćinstvo ima. Čak i ovakvo pravo na novčanu socijalnu pomoć nalazi se na udaru opšte tendencije smanjivanja davanja za socijalnu zaštitu: od 1. marta 2022. godine i početka primene Zakona o socijalnoj karti ukupan broj korisnika prava na novčanu socijalnu pomoć umanjen je za skoro 20%.

Pravo na novčanu socijalnu pomoć predstavlja vid materijalnog davanja iz oblasti socijalne zaštite koji se isplaćuje direktno iz budžeta Republike i u tom smislu lokalne samouprave nemaju mnogo uticaja na politiku propisivanja uslova za ostvarivanje i uživanje ovog prava. Međutim, važeći Zakon o socijalnoj zaštiti i Zakon o lokalnoj samoupravi daju dosta široku autonomiju lokalnim samoupravama za potpunu samostalnost u uređivanju socijalne zaštite u drugim oblastima. Svaka lokalna samouprava ima pravo da donese sopstvenu odluku kojom će regulisati socijalnu zaštitu, i u pogledu preostalih prava postoji apsolutna pravna i finansijska samostalnost gradova i opština. Na taj način pruža se prilika gradovima i opštinama da amortizuju sva negativna zakonska rešenja doneta na centralnom nivou. Međutim, grad Kraljevo, tačnije lokalne vlasti, odlučili su se da u tom pogledu budu „najbolji đaci“ sistema opšteg urušavanja socijalne zaštite. U tom smislu ukupna izdvajanja iz budžeta grada za socijalnu zaštitu iznose samo 3,02 % i u potpunosti su saglasna sa procentom izdvajanja na republičkom nivou. Ovaj procenat izdvajanja za socijalnu zaštitu među najnižima je u Evropi, ali i u regionu. Centar za socijalni rad Kraljevo bio je među prvim centrima u Srbiji koji su uveli registar „Socijalna karta“ zbog kojeg je veliki broj naših sugrađana i



sugrađanki ostao bez prava na socijalnu pomoć. Lokalna Odluka o socijalnoj zaštiti grada Kraljeva od alternativnih vidova materijalne podrške predviđa samo jednokratnu i vanrednu novčanu pomoć koje u proseku ne prelaze iznose od 30.000,00 dinara godišnje i koje uz to što se retko odobravaju nisu dovoljne za ispunjenje svrhe zbog koje su propisane.

Lokalni front će u potpunosti povratiti samostalnost lokalne samouprave u domenu uređivanja sistema socijalne zaštite i iskoristiti sve već postojeće mehanizme da Kraljevo učini bastionom solidarnosti i empatije. Sredstva već postoje, ali njihova alokacija nije usmerena na zadovoljenje potreba onih kojim je pomoć najneophodnija. Važeći Zakon o lokalnoj samoupravi garantuje nam da su „svi prihodi jedinice lokalne samouprave opšti prihod budžeta jedinice lokalne samouprave i mogu se koristiti za bilo koju namenu, u skladu sa zakonom i odlukom o budžetu jedinice lokalne samouprave“. U kontekstu svega navedenog predlažemo sledeće mere unapređenja socijalne zaštite na lokalnom nivou:

- Povećanje budžetskih izdvajanja za socijalnu zaštitu. Odlukom o budžetu grada Kraljeva predviđeno je da izdvajanje za socijalnu zaštitu iznosi samo 3,02% od ukupnih rashoda i izdataka. Sa ovim procentom grad Kraljevo prati republički trend kontinuiranog minimiziranja ovih izdvajanja. Međutim ne mora da bude tako. Postoje brojne lokalne samouprave u Srbiji za većim procentom izdvajanja iako se mogu smatrati manje razvijenim od Kraljeva. Između ostalih ispred Kraljeva u ovoj kategoriji su bili ili jesu Babušnica (6%), Veliko Gradište (4%), Niš (5,5%) i Novi Sad (5,8%). Pitanje izdvajanja za socijalnu zaštitu nije makroekonomski uslovljen problem, već stvar volje i redosleda prioriteta. Dokaz tome jeste okolnost da je grad Kraljevo u 2023. godini za dotacije nevladinim organizacijama potrošio 3,62% godišnjeg budžeta. Svest o mogućnosti koruptivnog delovanja kod ovih dotacija dopunjuje se i pitanjem legitimiteta odluke da se dotacije stave ispred važne društvene delatnosti kakva je socijalna zaštita. Povećanje izdvajanja za socijalnu zaštitu je nužni preduslov za sprovođenje javnih politika iz ove oblasti i čini sprovedivim sve što u nastavku predlažemo.



- Izmena Odluke o socijalnoj zaštiti grada Kraljeva u svrhu njenog prilagođavanja realnim potrebama socijalno ugroženih građanki i građana. Iako državni propisi garantuju lokalnoj samoupravi potpunu samostalnost u uređivanju domena socijalne zaštite Odluka o socijalnoj zaštiti grada Kraljeva (koja treba da personifikuje ovu samostalnost) je suprotna svemu onome što socijalni rad treba da bude. Lokalne vlasti ostale su potpuno indiferentne prema činjenici da je veliki broj naših sugrađana i sugrađanki izgubio pravo na novčanu socijalnu pomoć usled otpočinjanja sa primenom Zakona o socijalnoj karti. Ovaj zakon, uz potpunu automatizaciju postupka, iz ruku socijalnog radnika otima samostalnost i autonomiju u proceni nečijeg socijalno-ekonomskog statusa. Po stupanju na snagu ovog Zakona postalo je nemoguće da se pored primanja novčane socijalne pomoći od 11.112 dinara obavlja i neki sezonski posao ili sakupljate sekundarne sirovine. Ovaj iznos nije dovoljan za život i neophodno je obezbediti alternativne izvore prihoda. Registar „Socijalna karta“ je potpuno ravnodušan na spomenutu istinu i bilo koji prihod veći od ovog iznosa za posledicu ima automatsko slanje notifikacije socijalnom radniku koji bez daljeg ispitivanja briše korisnika sa spiska primalaca novčane socijalne pomoći. Zakon jeste donet na državnom nivou i novčana socijalna pomoć se isplaćuje iz državnog budžeta i u tom smislu nije bilo mogućnosti za neposrednim uticajem na ove okolnosti. Ali posredni uticaj kroz prilagođavanje Odluke novnonastaloj situaciji u cilju njene amortizacije je bio moguć. Međutim, potpuno odsustvo senzitivisanosti gradskih čelnika na ove probleme rezultovalo je i potpunim odsustvom bilo kakve reakcije.

Zato Lokalni front pre svega predlaže da se u materijalna davanja koja se isplaćuju iz budžeta lokalne samouprave pored jednokratne i vanredne novčane pomoći svsta i „izuzetna novčana pomoć“. Jednokratna i vanredna novčana pomoć su vrste davanja na koje se pravo ostvaruje od 1 do 3 puta godišnje u prosečnom iznosu koji retko prelazi 30.000 dinara i one ne mogu da nadomeste gubitak prava na novčanu socijalnu pomoć koja je periodične prirode. Uvođenjem „izuzetne novčane pomoći“ koja bi se isplaćivala godinu



dana na mesečnom nivou u iznosu novčane socijalne pomoći i to svim licima u potrebi, koja su ili narušenog zdravlja ili samohrani roditelji i licima koja ne ispunjavaju uslove za novčanu socijalnu pomoć suzili bi se negativni uticaji registra „Socijalna karta“ na sveukupnu životnu situaciju ovih ljudi. Da ova vrsta materijalnog davanja nije plod naše mašte vođen empatijom dokazuje i okolnost da je „izuzetna novčana pomoć“ predviđena lokalnom odlukom grada Subotice i u tom smislu ona ne bi predstavljala ništa novo niti revolucionarno u našem pravnom poretku.

Dalje, treba revidirati jednokratnu novčanu pomoć iz Odluke i to tako što će se iz uslova za ostvarivanje prava ukloniti pravilo da samo oni koji ne primaju novčanu socijalnu pomoć mogu da budu i korisnici jednokratne novčane pomoći. Ovakvo pravilo zasnovano je na potpuno iščašenoj logici da 11.112 dinara mesečno (koliko iznosi novčana socijalna pomoć) čini nemogućim da se bude u stanju socijalne potrebe i zbog toga je neophodno da se uslov za sticanje prava na jednokratnu novčanu pomoć podvede pod društvenu realnost – a to je da iznos novčane socijalne pomoći nije dovoljan ni za 5 dana pristojnog života

Sramno je da u Odluci grada i dalje postoji odredba 69. koja se poziva na Uredbu o merema socijalne uključenosti korisnika novčane socijalne pomoći. Ova Uredba propisuje obavezu korisnicima novčane socijalne pomoći da svoje pravo „odrade“ kroz društveno koristan rad, a da je, u slučaju odbijanja ovog rada, mogu izgubiti. Ovakvo uslovljavanje nečijeg siromaštva može se svrstati pod prinudni rad, i na tim pozicijama je stajao čak i Ustavni sud Srbije, kada je Uredbu proglasio neustavnom prošle godine. Bez obzira na ovu okolnost naša lokalna samouprava je propustila da član 69. izbriše iz Odluke o socijalnoj zaštiti grada Kraljeva i zbog nemara donosioca odluka ona i dalje egzistira u našem poretku.

- Jačanje kapaciteta i dodatna profesionalizacija Centra za socijalni rad Kraljevo. Delotvorno funkcionisanje Centra za socijalni rad Kraljevo onemogućuje njegova potkapaciranost. Nedostatak stručnih kadrova i





loša sistematizacija radnih mesta u obrnutoj je proporciji sa kvalitetom pružanja usluga.

Lica u socijalnoj potrebi često su funkcionalno nepismena. U tom smislu radnik obezbeđenja ne može i ne sme biti prvi centar za artikulaciju njihovih zahteva. Potrebno je otvoriti posebnu „kancelariju za obradu zahteva“ sačinjenu od psihologa, socijalnog radnika i pravnika koja će biti potpuno odvojena od odeljenja koje odlučuje i postupa po zahtevima korisnika. Ovom merom otklonio bi se sukob interesa socijalnih radnika koji istovremeno primaju zahteve i po njima postupaju jer zbog potkapaciranosti celog sistema nužno dolazi do usmenog odbijanja zahteva bez volje za potpunim sagledavanjem nečije situacije. Pismenost ne sme da bude uslov za ostvarivanje nečijeg prava, a uvođenjem odvojenog organa daće se doprinos pravilnijoj selekciji onih kojima je socijalna zaštita neophodna.

Zakon o socijalnoj zaštiti predviđa mogućnost da se postupak za ostvarivanje prava pokreće ili na zahtev korisnika ili po službenoj dužnosti Centra. U praksi se dešava da se po službenoj dužnosti pokreću isključivo postupci koji za rezultat imaju prestanak nečijeg prava, dok se za sticanje prava ova odredba ignoriše. Takav pristup je neophodno menjati. Borba protiv siromaštva mora biti proaktivna. U tom smislu predlažemo uvođenje „mobilnog tima“ pri Centru za socijalni rad Kraljevo koji će na periodičnom nivou obavljati posete najsiromašnijim delovima stanovništva i upoznavati ljude sa njihovim mogućnostima i pravima iz oblasti socijalne zaštite. Za ostvarivanje prava neće više biti potreban obrazložen zahtev sa hrpom dokumentacije već prosta saglasnost materijalno deprivirane osobe (po proceni mobilnog tima) da želi da ostvari pripadajuće pravo.

- Organizovanje Službe besplatne pravne pomoći na način koji će svima obezbediti delotvoran pristup pravdi. Važeći Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći propisuje obavezu svake lokalne samouprave da formira Službu besplatne pravne pomoći. Osnovna intencija ovog propisa jeste da socijalno ugroženi građani, žrtve porodičnog nasilja, apatridi, osobe u



riziku od iseljenja, deca, ljudi čija je poslovna sposobnost upitna, žrtve torture i sijaset drugih kategorija dobiju adekvatnu pravnu zaštitu bez obzira što nemaju sredstva da istu ostvare posredstvom advokata. Gradska uprava je bila dužna ne samo da ovu službu obrazuje već i da je opskrbi kvalifikovanim pravnicima sa položenim pravosudnim ispitom zaduženim samo za pružanje besplatne pravne pomoći. Međutim u Kraljevu ove služba nema, a „pravnu pomoć“ pružaju zaposleni na poslovima poreske administracije ili urbanističkog planiranja, koji se ovom uslugom bave sekundarno, svega sat-dva nedeljno. Sa ovakvim stanjem stvari nije teško suditi o kvalitetu te pravne pomoći. Na taj način se protivzakonito lišava ovog prava kategorija građana kojima je ono najneophodnije. Lokalni front će organizovati Službu besplatne pravne pomoći sačinjenu od kvalifikovanih i motivisanih radnika koji će besplatnu pravnu pomoć pružati savesno, delotvorno i efikasno.

- Podsticanje tešnje saradnje Nacionalne službe za zapošljavanje i Centra za socijalni rad. Umesto što se posledice materijalne ugroženosti kažnjavaju prinudnim radom (kao u slučaju Uredbe o merama socijalne uključenosti) potrebno je da se sistemski pristupi njihovom prevazilaženju. Aktuelni mehanizmi radnog angažovanja primaoca materijalne pomoći iz oblasti socijalne zaštite čuvaju i proizvode siromaštvo umesto da ga spreče. Bilo kakvo radno angažovanje, pa i ono nesigurno, korisnika prava kažnjava brisanjem iz sistema socijalne zaštite. Zbog toga je neohodno usmeriti rad Nacionalne službe za zapošljavanje ka nalaženju stalnih i pristojno plaćenih poslova za sve koji se nalaze na evidenciji Centra za socijalni rad.

## **PRAVO NA ADEKVATNO I PRIUŠTIVO STANOVANJE**

Država i grad su posle višedecenijske privatizacijske pljačke pitanje stanovanja u potpunosti prepustili zakonima tržišta koje je potpuno nesaglasno sa realnim društvenim potrebama. Propuštanje javnog elementa da preuzme centralne zakonodavne, strateške i finansijske uloge u stvaranju boljih uslova za razvoj stambenog sektora za posledicu ima da danas mogućnost obezbeđivanja krova nad glavom zavisi isključivo od materijalnog



statusa i kapaciteta pojedinca. U takvoj situaciji, osim u „stambeno-poslovnim kompleksima“ za bogate koji sve više niču širom grada, velika većina ostalih građana ne može sebi da obezbedi dom. Ovu tezu potkrepljuje čak i samo Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture čiji zvanični podaci pokazuju da je cenovna priuštivost stana u Srbiji sužena na grupu od oko 10% domaćinstava sa najvišim prihodima. Specifičnost investitorskog urbanizma u Srbiji pa i Kraljevu jeste da kod nas preteže motiv zidanja stanova u svrhu legalizacije sumnjivo stečenog kapitala nasuprot motiva zadovoljenja stambenih potreba ljudi. Ključna pitanja poput priuštivosti stanovanja, kontrole investitora, ograničavanja cene zakupnine, prinudnih iseljenja, subvencionisanja stanogradnje samo za određene grupe zaposlenih u javnom sektoru – pripadnike organa sile (vojske i policije) ostala su izvan domena interesovanja lokalnih vlasti. Umesto toga donose se razne stambene strategije, lokalni akcioni planovi i elaborati koji umesto da donesu efektivne rezultate samo deklamuju probleme i anestetiziraju stvarnu volju za promenom stanja.

Nedostaci u stambenoj politici grada manifestuju se u tri segmenta i polazeći od toga Lokalni front nudi rešenja za njihovo ublažavanje ili prevazilaženje.

- Stambeno zadrugarstvo kao alternativa tržišnom modelu. Stambene zadruge jesu treći način za zadovoljenje stambenih potreba jer ne spadaju niti u kategoriju podstanarstva niti vlasništva nad nekretninom. Stambene zadruge su alternativa tržišnom modelu stanovanja i služe kao alat za kvalitetno i pristupačno stanovanje svojim korisnicima. Korištenjem javnog zemljišta i drugih metoda koji smanjuju troškove gradnje i održavanja zgrade eliminiše se osnovna tendencija zidanja – profit. Vlasnik zgrade je zadruga i njeni članovi koriste je u skladu sa zajednički dogovorenim pravilima od opšteg interesa. Osnova stambenog zadrugarstva se ogleda u nemogućnosti raspolaganja stambenim prostorima prema tržišnim cenama. Ovim pravilom onemogućuju se tržišne spekulacije i cene stanova ostaju stabilne, što u konačnici utiče na veći nivo priuštivosti stanovanja. Pored toga što



podizhu lestvicu adekvatnog stanovanja stambene zadruge su bitan faktor u izgradnji zajednice jer oslikavaju kako bi život mogao da izgleda kada bi o zajedničkom prostoru svi odlučivali participativno i uz jednako sudelovanje. Lokalna samouprava može mnogo učiniti na ovom polju. Modeli su sledeći: podizanje svesti kroz kampanju edukacije opšte populacije o stambenom zadrugarstvu kao modelu za zadovoljenje stambene potrebe namesto kreditnog zaduživanja po nepovoljnim kamatama, ustupanje javnog zemljišta za izgradnju stambenih objekata, olakšavanje administrativnih procedura za dobijanje građevinske dozvole, subvencionisanje gradnje i stavljanje stambenih zadruga ispred privatnih kompanija kod prvootkupa propalih hipoteka. Interesi grada i građana bi u ovom slučaju bili podudarni, kako bi i inače trebalo biti, jer će grad na ovaj način umanjiti direktna davanja na stambeno zbrinjavanje socijalno ugroženih kategorija dok će ostalim građanima srednjeg ekonomskog statusa biti obezbeđen viši nivo priuštivosti stanovanja.

- Povećanje efikasnosti u upravljanju i održavanju postojećeg stambenog fonda. Postojeći stambeni fond na teritoriji grada Kraljeva opterećen je brojnim problemima koji bitno utiču na opšti kvalitet života. Veliki broj zgrada propada, postoji značajna energetska neefikasnost stambenih jedinica, sistem infrastrukturne opremljenosti naselja na periferiji grada je nedovoljan i mali procenat stambenih objekata je priključen na centralni sistem grejanja. Za ovakvo stanje neophodno je pre svega pozvati na odgovornost „JP Gradsko stambeno - Kraljevo“ i to tako što će se detaljno preispitati uloga ovog preduzeća u sadašnjem stanju stambenog fonda. Usluge koje ovo preduzeće pruža prilagodice stvarnim potrebama građana i građanki. Postojeća sredstva od uplata ćemo relocirati na goruće probleme kojima obiluje postojeći stambeni fond. Pored efikasnije uloge lokalnih preduzeća podstićemo i energetska samoodrživost i racionalnost (naročito seoskih domaćinstava) kroz reciklažu i postavljanje solarnih panela.



- Proaktivnost u stambenom zbrinjavanju socijalno ugroženih kategorija stanovništva. Pored naših sugrađana i sugrađanki čiji prihodi prevazilaze liniju apsolutnog siromaštva i koji sebi mogu da obezbede krov nad glavom kroz zakup ili uz kredit postoji i nezanemarljiv broj ljudi čiji materijalni status često otvara vrata beskućništvu. Ako se uzme u obzir zvanična „Evropska tipologija beskućništva i stambene isključenosti (ETHOS)“ onda će možda biti jasnije koliki je opseg ove kategorije. Prema ETHOS tipologiji postoje vidljivi beskućnici – osobe koje žive u svratištima, na ulici, u napuštenim zgradama, u automobilima, podzemnim železnicama ili na drugim mestima koja nisu namenjena za stanovanje, marginalno ili nesigurno smeštene osoba – oni koji žive u domaćinstvima drugih ljudi, koji su dobili obaveštenje o prinudnom iseljenju, stanovnici podstandardnih naselja i skriveni beskućnici – ljudi koji žive kod rodbine ili prijatelja iz razloga što ne mogu da priušte sopstveni smeštaj. Kraljevo nema jasnu strategiju za sanaciju i prevenciju stambene isključenosti, sredstva koja se izdvajaju u tu svrhu preniska su te je broj stanova namenjenih neprofitnom zakupu ili stanovanju u zaštićenim uslovima mizeran. Prema podacima iz Stambene strategije grada Kraljeva (2018) u javnoj svojini nalazi se 416 stambenih objekata, ali je ukupan broj kolektivnih objekata 0, dok postoji samo jedan dom za penzionere, stare i iznemogle. Do 2018. godine izgrađeno je samo 204 stambene jedinice namenjene socijalnom stanovanju i to uglavnom iz doniranih sredstava. Sve ovo govori u prilog da sistemsko promišljanje u cilju rešavanja stambenog pitanja za veliki broj naših sugrađana i sugrađanki konstatno izostaje. Neophodno je doneti jasnu strategiju stambenog zbrinjavanja socijalno ugroženog stanovništva i odvojiti zasebnu budžetsku liniju za ovu svrhu. Do akumulacije sredstava za održivo rešenje ovog problema treba posegnuti za privremenim merama radi hitnog zbrinjavanja najugoroženijih. Alternative socijalnom stanovanju mogu biti modeli hitnog privremenog smeštaja i mikrokuće. Hitni privremeni smeštaj namenjen je osobama kojima je u trenutku neophodno obezbediti krov



nad glavom (iseljeni usled elementarne nepogode, deložacije i osobe u situaciji beskućništva grubo narušenog zdravlja). Za tu namenu bi se koristili javni objekti u kojima je moguć bezbedan smeštaj većeg broja ljudi poput sportskih dvorana, škola, skladišta, fabrika, hotela. Uslov je da objekti više ne služe svrsi zbog koje su izgrađeni i da prethodno budu sanitarno i higijenski obezbeđeni, dovoljno opremljeni i efektivno pristupačni ljudima kojima je smeštaj neophodan. Model mikrokuće poput kuća od recikliranog materijala ili modularne montažne jesu održivo rešenje za stanovanje, posebno za najranjivije korisnike kojima plaćanje zakupa za korišćenje socijalnog stanovanja predstavlja neodrživo finansijsko opterećenje. Mikrokuće su jeftinije (od 1.000 – 10.000 evra), energetske efikasnije (jednostavni sistemi za iskorišćavanje solarne energije ili simplifikovani PV sistemi za nezavisnu proizvodnju struje) i mogu se graditi zasebno ili u grupaciji. Karakteriše ih i lako postavljanje/gradnja, jednostavno održavanje i velika fleksibilnost u korišćenju. Ovaj vid stanovanja generalno podrazumeva niže stambene troškove. Prihod budžetu stambene politke grada Kraljeva će biti takse za stanove koji se dugo ne koriste. Osnovna karakteristika ove takse jeste progresivan rast uslovljen brojem i veličinom objekata u vlasništvu jedne osobe. Najveću stopu ove takse plaćala bi fizička, ali i pravna lica kojima je izdavanje nepokretnosti profitna delatnost. Takođe, kvalitetna dugoročna strategija stambenog zbrinjavanja stvoriće poverenje u nameru grada i uticaće na međunarodne organizacija da u okviru svojih projekata uzmu učešće u finansiranju ove oblasti. Održavanje konkursa za dodelu socijalnih stanova postaće periodična obaveza za nadležne organe i odrediće se minimalna kvota stanova koji se moraju izgraditi/dodeliti na godišnjem nivou, a ceo postupak biće praćen detaljnim istraživanjem mobilnog tima Centra za socijalni rad o broju ljudi u potrebi.



## **ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE ZA ODRŽIV I DOSTOJANSTVEN ŽIVOT STANOVNIKA KRALJEVA**

Grad Kraljevo ima odličan geografski položaj i klimatske uslove, okružen planinama, ispresecan vodotokovima reka, prošaran šumskim predelima koji se moraju negovati i koristiti sa najvećom pažnjom, tako da donesu dobrobit sadašnjim generacijama, bez štete po one generacije koje za nama dolaze. Lokalni front vidi Kraljevo kao održivi grad za sve ljude i prirodu koja u njemu i kroz njega živi. Za ovo je neophodno napraviti promenu pristupa u svim oblastima javnih politika, gde su zaštita životne sredine i održivi razvoj baza. Mere koje predlažemo omogućiće stanovništvu Kraljeva dostojanstven život sa dovoljnom količinom čiste pijaće vode, čistog vazduha, uređenog sistema upravljanja otpadom i očuvanom prirodom koja treba da bude primer svim drugim lokalnim samoupravama. Za to su neophodne pouzdane ulazne informacije o sadašnjem stanju, kvalitetni projekti, ciljana budžetska sredstva ali i pristup informacijama i učešće građana u svim procesima donošenja odluka.

### **ZAŠTITA VODA I VODOSNABDEVANJE**

Kraljevo se nalazi na bogatom slivnom području, pa je neprihvatljivo da stanovnici grada Kraljeva budu u riziku od žeđi i da nemaju na raspolaganju za svoje osnovne potrebe dovoljno ovog dragocenog obnovljivog prirodnog dobra. Pridržavajući se poznate maksime „Razmišljaj globalno, radi lokalno i deluj blagovremeno“, treba ukazati na probleme u vezi sa vodom na kraljevačkoj teritoriji. Da bi vodosnabdevanje u Kraljevu bilo dugoročno pouzdano, ekološki i ekonomski održivo, treba u najvećoj mogućoj meri iskoristiti potencijale podzemnih voda. Mere koje su neophodne, a koje treba bez odlaganja primeniti, jesu povećanje stepena veštačke infiltracije i smanjenja gubitaka na mreži, rekonstrukcijom vodovodne mreže, zamenom zastarelih vodomera i uvođenja u sistem nelegalnih potrošača.

S obzirom na to da se preko 50% seoskog stanovništva snabdeva vodom iz 130 lokalnih vodovoda (seoskih vodovoda) kojima ne upravlja JKP Vodovod Kraljevo, a samim tim su i van redovne kontrole kvaliteta higijenske



ispravnosti vode za piće, neophodno je rešiti pitanje upravljanja njima, njihovog uređenja, obezbeđivanja dovoljnih kapaciteta, ispravnosti vode, rekonstrukciju objekata i vodovodne mreže, uspostavljanje zona sanitarne zaštite oko izvorišta i druge mere koje bi osigurale pouzdano i bezbedno snabdevanje građana zdravom, čistom pijaćom vodom.

Ostalo stanovništvo kao izvor vodosnabdevanja koristi sopstvene bunare iz kojih je voda često bakteriološki i fizičko-hemijski neispravna, a što je rezultat zagađenja komunalnim otpadnim vodama i često nepostojanja kanalizacione mreže, pa bi se pitanje kvaliteta ovih voda rešavalo otklanjanjem izvora zagađenja kroz razvoj odgovarajuće infrastrukture.

Neophodno je dinamiziranje radova na izgradnji postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda (PPOV) i rekonstrukciji dotrajale kanalizacione mreže, usled čega se otpadne vode infiltriraju u zemljište i zagađuju ga. U sredinama u kojima se izgradnja kanalizacione mreže ne pokaže ekonomski opravdanom, zalažemo se za subvencionisanje izgradnje nepropusnih komornih septičkih jama po ugledu na programe energetske sanacije.

Lokalni front se zalaže za zabranu izgradnje mini hidroelektrana na dragocenim planinskim vodotokovima. Njihova korisnost po lokalnu zajednicu je nepostojeća, a šteta nemerljiva, što je pokazano izgradnjom 10 MHE na našoj teritoriji i dostupnim naučnim studijama. Pri dolasku na vlast, preispitaćemo sve postojeće dozvole, zabraniti gradnju MHE i izbrisaćemo sve potencijalne lokacije iz budućeg prostornog plana Grada, i na taj način sačuvati planinske reke Kraljeva.

Sve ove mere treba primeniti u dogovoru sa lokalnom zajednicom, u skladu sa njihovim potrebama.

Poplave koje su se desile pokazale su, nažalost, slabosti odbrambenih vodoprivrednih objekata koji su se nalazili pored naših reka, jer u proteklom periodu od nekoliko decenija nisu ulagana sredstva u njihovo odražavanje. Zato Lokalni front traži da se vrati Odsek za vodoprivredu u našu gradsku upravu. Zalažemo se za sprovođenje administrativnih, tehničkih i naročito





biotehničkih (pošumljavanje, šumski zaštitni pojasevi) mera za zaštitu od poplava – bujica i erozije, da se ono vrši permanentno i preventivno, a ne da o tome razmišljamo post festum, kada šteta nastane.

## **ODGOVORNO UPRAVLJANJE OTPADOM**

Lokalnom frontu je veliki prioritet rešavanje problema upravljanja otpadom na teritoriji našeg grada, koji ima ogroman uticaj i na zagađenje voda i vazduha i zemljišta. Najvažniji korak jeste sanacija i hitno izmeštanje sadašnje gradske, nesantitarne deponije. Sama činjenica da je deponija napravljena na 150 metara od Zapadne Morave govori o neodgovornosti dosadašnjih vlasti, ogromnom riziku po površinske i podzemne vode i po zdravlje stanovništva.

Osim toga, neophodno je uspostaviti organizovano prikupljanje otpada na čitavoj teritoriji. Ako se uzme u obzir da se sakuplja negde oko 10% smeća sa čitave teritorije grada Kraljeva (i to najuže gradsko jezgro), dok 54 seoske mesne zajednice nisu obuhvaćene organizovanjem odnošenja otpada, onda ne čudi što imamo negde oko 85 otkrivenih i mapiranih divljih deponija na teritoriji grada Kraljeva. Zato se Lokalni front zalaže da se oragnizovano odnosi otpad i iz 54 mesne zajednice koje su zanemarene, čime bi se sprečilo nastajanje divljih deponija i zaštitila životna sredina grada Kraljeva.

Takođe, neophodno je uspostaviti hijerarhiju upravljanja otpadom, vršiti selekciju reciklažnog otpada na mestu nastanka, obučiti stanovništvo i omogućiti iskorišćavanje biorazgradivog otpada (kućno kompostiranje), i ukupno smanjiti količinu deponovanog otpada.

## **ZAŠTITA ŠUMA**

Šume su jedan od osnovnih uslova opstanka, razvoja i funkcionisanja lokalne zajednice. Iz tih razloga šumska dobra na teritoriji grada Kraljeva, koji zauzimaju 46,8% površine teritorije opštine moraju imati prioritarno mesto i značaj za građane Kraljeva. Na teritoriji Kraljeva šumska dobra koja spadaju u grupu prirodnih obnovljivih dobara se nalaze u državnom vlasništvu sa 57,7%, dok je u privatnom vlasništvu 42,3 %. Prosto je neshvatljivo da za tako veliku



površinu koja je pod ovim dragocenim dobrom postoji samo jedan šumarski inspektor. Lokalni front se zalaže da se poveća broj šumarskih inspektora, srazmerno površini pod šumama na teritoriji grada Kraljeva, kako bi se očuvalo i sačuvalo ovo prirodno dobro. Šuma predstavlja najsloženiji ekosistem, koji ima veliki uticaj na ublažavanje temperaturnih ekstrema, na količinu i rapored padavina, na oticanje vode i sprečavanje poplavnih oticanja, kao i raznih erozionih procesa. Treba naglasiti i da površine pod šumom, naročito u brdsko-planinskom području, predstavljaju kvalitetna izvorišta pijaće vode.

Zato će se Lokalni front zalagati da se preduzmu mehanizmi i mere kako bi se primenilo održivo gazdovanje šumama, koje bi pružilo građanima grada Kraljeva osnovne funkcije šuma, a prioritet dati onima koje su u javnom interesu i interesu zaštite prirode.

## **ZAGAĐENJE VAZDUHA**

Grad Kraljevo je jedan od rekordera Srbije sa III kategorijom prekomerno zagađenog vazduha, usled prekoračenja graničnih vrednosti suspendovanih čestica PM10 i PM2.5. U 2022. imali smo čak 112 dana sa prekoračenjem PM10 čestica, iako je uredbom dozvoljeno 35 dana i nalazi se na neslavnom 8 mestu najzagađenijih posle Valjeva, Popovca, Novog Pazara, Zaječara, Smedereva i Užica.

Prvi značajan paket mera bi bio povećanje broja domaćinstava povezanih na sistem daljinskog grejanja, gašenje kotlarnica koje kao energent koriste mazut i ugalj i njihova zamena drugim ekološki prihvatljivijim energentom ili povezivanje na toplovod.

Više od 120 godina termomineralne vode se u Mataruškoj banji isključivo koriste za lečenje nekih bolesti iako je moguće korišćenje i u mnoge druge svrhe, pa tako i toplifikaciju. Hidrogeotermalna energija dostupna na području ove banje i šire – grada Kraljeva je lokalno raspoloživ resurs kojim se može na ekološki i ekonomski poželjan način umanjiti upotreba fosilnih goriva i posledično povećati kvalitet vazduha i životne sredine.



Neophodna je edukacija, pa onda i sankcionisanje paljenja strnjišta i žetvenih ostataka u letnjem i jesenjem periodu, čime se smanjuje plodnost poljoprivrednog zemljišta i ugrožava biljni i životinjski svet, ali i značajno doprinosi zagađenju vazduha. Lokalni front se zalaže za formiranje lokalnih dobrovoljnih vatrogasnih društava i ukazivanje na njihov značaj i potrebu.

Unapređenje sistema javnog saobraćaja i smanjenje potrebe za korišćenjem sopstvenih vozila jedna je od važnih mera koja će doprineti kvalitetnijem vazduhu uz ozelenjavanje gradskih saobraćajnica, povećanje zelenih površina, podizanje zaštitnih imisionih pojaseva oko industrijskih i radnih zona, odlagališta i dr. Posebno je važno javnim saobraćajem povezati ruralne i gradske zone, i na taj način obezbediti nesmetano kretanje stanovništva i poboljšanje kvaliteta života.

Neophodno je jačanje institucionalnih kapaciteta za sprovođenje propisa o zaštiti vazduha, posebno inspeksijski nadzor, kako bi se ostvario efektivan nadzor, izvršavala obaveza merenja emisija zagađujućih materija u vazduh, izvršavale tehničko-tehnološke mere za smanjenje emisija kako se ne bi prekoračivale propisane granice.

## **ZELENA EKONOMIJA I PRAVEDNA TRANSFORMACIJA DRUŠTVA**

Ako je 20. vek bio vek ekonomije, onda je 21. vek, vek ekologije. Ove discipline moraju da se pomire, a Lokalni front vidi rešenje u primeni zelene ekonomije, koja podrazumeva smanjenje potrošnje i uštedu energije, primenu obnovljivih izvora energije, promovisanje poljoprivrednog, energetske, stambenog i drugog zadrugearstva i drugih inovativnih ekonomskih modela, održivo korišćenje prirodnih dobara i očuvanje biološke raznovrsnosti.

Grad Kraljevo na prvom mestu mora smanjiti potrošnju energije. Važno je ulagati u energetske efikasnost, posebno javnih objekata, i smanjenje gubitaka u mreži, ali i pametno iskorišćenje postojeće energije. Prednost pri podsticajima za efikasnost mora se pružiti siromašnim sugrađanima, kako bi pored smanjenja zagađenja i ugrožavanja svog zdravlja, smanjili svoje troškove.



Novi izvori obnovljive energije kao što su solarna energija, geotermalna energija, energija vetra moraju se pažljivo planirati i razvijati u skladu sa potrebama stanovništva i ograničenjima prirode. Kraljevo je posebno bogato potencijalima za geotermalnu energiju, koja je još uvek u početnim fazama i skromno iskorišćena. Za sve ove mere, neophodan preduslov je uvođenje sistema profesionalnog energetskeg menadžmenta, koji bi sagledao sve potencijale i dao preporuke, a onda pratio njihovu realizaciju.

Transformacija zelene ekonomije treba da bude podstaknuta prvenstveno od strane javne administracije. Lokalni front će se zalagati da sve javne nabavke budu zelene, odnosno da njihovi kriterijumi uključuju i ekološke i socijalne aspekte, da se prednost da lokalnim proizvodima i uslugama, pored kriterijuma ekonomski najpovoljnije cene.

Za Lokalni front najvažnije je da transformacija ekonomije bude pravedna. Neophodno je obezbediti pomoć radnicima u granama industrije koje su u opadanju, kao što je na primer rudarska, u nalaženju novog posla. Osnovne mere obuhvataće upućivanje na druga radna mesta, obuke za prekvalifikaciju, podsticaje za samozapošljavanje i slično. Posebnu pažnju treba obratiti na podsticanje inovacija i zapošljavanje žena i drugih ranjivih društvenih grupa.

Zalažemo se da mladima omogućimo pravilnu profesionalnu orijentaciju na lokalnom nivou. Lokalni front će formirati lokalne volonterske klubove koji će kroz volonterske kampove pomoći mladima da se organizuju, zavole prirodu i doprinesu njenoj zaštiti, i savladaju osnovne životne veštine (savez izviđača, mladi istraživači, planinarska društva, savezi gorana i sl.).

Da bi se sve mere zaštite životne sredine i održivog razvoja sprovele, neophodna su nam razvijena i pouzdana javna preduzeća. Radnička prava zaposlenih u javnim komunalnim preduzećima su ograničena ili još češće nepostojeća. Prekinućemo praksu angažovanja preko ugovora o privremenim i povremenim poslovima, jer se u stvarnosti radi o ljudima koji godinama rade opšte korisne poslove od kojih zavisi funkcionisanje naše zajednice.



Dosadašnja štetna praksa ugrožava i funkcionisanje preduzeća, ciljeve koje ostvaruju za društvo ali je i duboko nepravedna.



## OBLAST GRAĐEVINARSTVA I PLANIRANJA

Grad Kraljevo, kao jedan od regionalnih centara u Srbiji, ima sve preduslove za brži i bolji ekonomski održivi razvoj. „Generalnim urbanistički planom Kraljevo 2020“ konceptijski su date osnovne postavke daljeg razvoja grada i rešavanje uočenih problema. Neki kao izrada severne obilaznice ili izgradnja „Moravskog koridora“ daju osnovne postavke za saobraćajno rasterećenje centralnog gradskog jezgra, ali najveći broj nagomilanih problema je neophodno rešavati u bližoj budućnosti.

To se odnosi i na oblast građevinarstva i uređenja naselja, pri čemu lokalna samouprava dobrim delom može (uz pomoć donatorskih sredstava, sredstava obezbeđenih projektnim finansiranjem, racionalnim korišćenjem sredstava iz lokalnog budžeta, reagovanjem po prioritetima), rešavati određene probleme. Time bi se umnogome poboljšali uslovi za kvalitetniji život i rad svih stanovnika, što, između ostalog, podrazumeva sledeće mere:

- Rešavanje problema prostora autobuske i železničke stanice i transportnih veza Kraljeva sa gradovima u okruženju i dalje. Ovo je uslov razvoja turizma koji bi u narednom periodu mogao biti jedan od pokretača razvoja grada i većeg radnog angažovanja stanovništva u sektoru ugostiteljstva i razvoja seoskog turizma. To znači i da je potrebno obezbediti logistiku svim seoskim domaćinstvima koja žele da se bave turizmom, kroz pomoć u izradi tehničke dokumentacije i standardizaciju objekata na seoskom području;
- Izgradnja nadzemne(ih) garaže(a) u centralnom gradskom jezgru, čime bi se donekle ublažio problem parkiranja i sprečio, odnosno donekle ublažio saobraćajni kolaps i omogućilo nesmetano kretanje pešaka u gradu;
- Realizacija-izgradnja kružnih tokova, čime bi se ubrzao protok saobraćaja u centralnom gradskom jezgru, posebno na pravcu prema fabrici Leoni i industrijskoj zoni Šeovac;
- Rešavanje problema izgradnje objekata za Muzičku i Umetničku školu, kako bi se oslobodila sredstva za najam prostora za ove škole. Ona bi se



mogla upotrebiti za poboljšanje uslova rada u ostalim školama, predškolskim ustanovama i ustanovama kulture na području grada Kraljeva;

- Kanalisanje atmosferskih voda na gradskom području i razdvajanje fekalne i atmosferske vode, odnosno izrada separatnog sistema evakuacije otpadnih voda. Posebno je značajno povećanje kapaciteta tih sistema, jer sa povećanim količinama padavina (što je vrlo karakteristično u prethodnim godinama) delovi grada bukvalno bivaju potopljeni;
- Izgradnja postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda na mestu koje je predviđeno i nacrtom Generalnog urbanističkog plana (GUP) iz 1980. godine, a i već usvojenim planskim dokumentima pored železničkog mosta na Ibru;
- Za tretman industrijskih otpadnih voda u zonama predviđenim planom detaljne regulacije (Šeovac, Konarevo, Ratina, industrijska zona Magnohrom-Fabrika vagona) treba uraditi potrebne projekte, kao i prateća dokumenta, u vezi sa obavezama investitora na tom planu;
- Rešavanje problema plavljenja delova grada i naselja u priobalju Zapadne Morave i Ibra kroz izradu sistema odbrambenih nasipa i kanala, kao i uređenje bujičnih vodotokova na celom području opštine-grada;
- Uređenje zone rekreacije pored Ibra, izgradnja planiranog zatvorenog bazena na predviđenoj lokaciji, ili na nekoj drugoj, nakon realnog sagledavanja mogućnosti postojeće planirane lokacije pored sportskog centra;
- Izrada katastra lokalnih vodovoda na području Kraljeva, kao i ustanovljavanje stalne kontrole u cilju praćenja stanja i kvaliteta vode na izvorštima;
- Izrada projekata kanaliziranja otpadnih voda u rubnim naseljima šire gradske zone (Ratina, Kovanluk, Sirča, Oplanići, Adrani, Konarevo) i njihovo priključenje na buduće postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda;



- Izrada projekta za priključenje rubnih naselja šire gradske zone na gradski vodovod;
- Zaštita objekata u gradskom jezgri, koji predstavljaju bitne objekte gradske arhitekture i zaštitni znak Kraljeva.





## KULTURA

Kultura označava sve tvorevine koje su nastale kao rezultat ljudske delatnosti i predstavlja integrisani obrazac ljudskog znanja, verovanja, tradicije, morala i ponašanja. Stoga se smatra i vezivnim tkivom jednog društva.

Kako bismo u svakom periodu bili upoznati sa stanjem u oblasti kulture neophodna su i stalna temeljna istraživanja. Dobro organizovanim i redovnim istraživanjima društveno odgovorne strukture neće biti zatečene dotičnim stanjem, već će moći objektivno da ga prate i na njega pozitivno da utiču. U tom smislu kroz istraživanje kulturnih potreba u društvenoj sredini, koje bi se sveobuhvatno i sistematski odnosilo na sve delove društva (sve strukture populacije, organi vlasti, privreda, društvene delatnosti, institucije kulture, kulturni poslenici...), mogla bi se uspostaviti osnova za planiranje kulturne politike i kulturnih modela. Samo u reagovanju na društvene potrebe i kritičkim reflektovanjem vrednosnih orijentacija kultura opravdava i potvrđuje svoje postojanje u društvu. Stoga je nužno promišljenom kulturnom politikom definisati načela odnosa u kulturi. To je baza na kojoj se grade svi modeli u kulturi, uz neizostavne alternative koje pružaju i pojedinačni kulturni delatnici.

Uzimajući u obzir činjenicu da se osnovna postavka za finansiranje projekata u kulturi vezuje, pre svega, za opredeljenost i aktivnost od nacionalnog značaja, onda je jasno da institucije kulture moraju biti oslobođene od tereta materijalnih poteškoća, ali iznad svega kreativno slobodne. To znači sledeće:

- osnova finansiranja mora da bude iz budžeta (grad, okrug, republika);
- grad i država svojim normativnim aktima treba da obezbede i pozitivne
- preduslove (olakšice u porezu) za dobrotvore, donatore, sponzore ;
- stimulisanje oblika zadužbinarstva, legata, zaveštanja, zaostavštine, oporuka.

Ono što je definitivna opredeljenost Lokalnog fronta, po pitanju razvoja kulture, jeste da kultura ne sme da bude prepuštena totalnoj anarhiji tržišta,



što će reći da ona mora biti dotirana sfera ljudskog stvaralaštva, koje oplemenjuje društvo i podiže ugled države u svetu. Ovome u prilog ide i podatak da po UNESCO-vim kriterijumima na svakih 50.000 stanovnika treba da postoji jedno klasično repertoarsko pozorište. Uzimajući ovaj podatak u obzir, može se reći da Kraljevo, zapravo, ima nedovoljan broj institucija kulture. Stoga treba razmišljati i o širim okvirima kulturnog spektra, te ukazati na značaj i potrebu za izgradnjom kulturnih institucija regionalnog karaktera. Kraljevo kao regionalni centar Raškog okruga na sebe može preuzeti inicijativu ovog tipa.

Ustanovljenje novih institucija kulture u regionalnim centrima sigurno bi podstaklo:

- optimizam kod umetnika;
- pojačanu angažovanost kulturnih delatnika i stvaralaca;
- buđenje duhovne svesti kod korisnika (publika, posetioci, učesnici) i njeno širenje kroz porodicu i socijalnu strukturu.

U procesu realizacije ove namere (osnivanje regionalnih institucija kulture) potrebno je obezbediti:

- osnivača (okrug, gradovi i opštine);
- suosnivača (država);
- osnivačko telo (koje će brinuti o procesu osnivanja i iz kojeg će biti odabrani delovi buduće uprave);
- upravu (koju postavlja osnivač);
- sedište (koje obezbeđuje osnivač);
- finansiranje (koje obezbeđuje osnivač uz podršku ministarstava i fondova, a kasnije o procesu finansiranja združeno brinu osnivač i uprava).

Sve ove namere za svoj cilj imaju ukazivanje na značaj same kulture, a on se najbolje ogleda u njenim funkcijama, koje utiču na društvo i koje podstiču njegov razvoj, što se očitava u kulturološkoj, edukativnoj, umetničkoj, pedagoškoj, socijalnoj, zabavnoj, vrednosnoj i emancipatorskoj ulozi.



## **SPORT**

Uzimajući u obzir sport kao društvenu delatnost od suštinskog značaja za budućnost, fizičko i mentalno zdravlje jedne zajednice, Lokalni front se sa posebnom pažnjom posvetio izradi nacрта Programa za sport. Program za sport Lokalnog fronta će pokušati da sva pitanja i aspekte koji se tiču sporta u Kraljevu pokrije kroz njihovu poddelu u tri predstavljene grupe.

### **GLOBALNE SMERNICE RAZVOJA SPORTA NA TERITORIJI GRADA**

Stav Lokalnog fronta je da je najvažniji aspekt sportskog delovanja u budućnosti razvoj rada sa decom. Stoga će se pribeći poboljšanju rada sa mlađim kategorijama u svim organizovanim sportskim klubovima i osnaživanju, već pomalo zapostavljene i zaboravljene, institucije školskog sporta, i to kroz projekte koje bi pisao i sprovodio Sportski centar u saradnji sa osnovnim i srednjim školama ili kroz podržavanje projekata koje bi pravile škole same. Ove akcije bi uključivale organizovanje školskih i međuškolskih turnira u izabranim sportovima, kao i međugradska školska takmičenja. Takođe smatramo da je neophodna dodatna edukacija, kao i dodatna finansijska kompenzacija za nastavnike i profesore koji bi se ovim projektima bavili.

Sledeća kapitalna stvar za koju se Lokalni front zalaze je izgradnja zatvorenog bazena u Kraljevu i obezbeđivanje menadžmenta koji bi tim objektom odgovorno upravljao tako da obezbedi njegovu samoodrživost. Smatramo da je postojanje bar jednog zatvorenog bazena u opštini od preko 110.000 žitelja osnovna neophodnost na više nivoa. Takođe se zalažemo za izgradnju više biciklističkih staza na teritoriji grada, revitalizaciju sportskog centra na Goču, povezivanje sa Turističkom organizacijom Kraljeva radi stavljanja svih sportskih kapaciteta grada u sklop turističke ponude (pripreme sportista), kao i ciljano osmišljavanje i organizovanje načina na koja bi neki sportski kapaciteti u Kraljevu i okolini postali mesta za okupljanje sportista iz cele zemlje (paraglajding, kajak na brzim vodama). Takođe smatramo da je neophodno pokretanje jednog lokalnog medija (koji može biti i u elektronskoj formi) na teritoriji grada, preko kojeg bi išle promocije i izvestavanje sa



sportskih događaja, objavljivanje evaluacija i rangiranje sportskih klubova po uspešnosti, objavljivanje i kritičkih mišljenja o radu sportskih poslenika, kao i anketiranje građanstva u vezi sa nekim važnim pitanjima koja se tiču sporta i njihovo objavljivanje.

## **BUDŽETIRANJE SPORTA**

Nakon analize akata koji uređuju način raspodele sredstava iz gradskog budžeta za sportske klubove i društva (Pravilnik o kategorizaciji sportskih udruženja, klubova i organizacija grada Kraljeva i Pravilnik o načinu i postupku dodele sredstava iz budžeta grada Kraljeva za realizaciju programa kojim se ostvaruju potrebe i interesi građana u oblasti sporta (oba iz 2015)), stav Lokalnog fronta je da u ovim dokumentima postoje manjkavosti i propusti, koji se uglavnom tiču transparentnosti u procesima odlučivanja i kontrolisanja postignutih rezultata.

S tim u vezi Lokalni front predlaže sledeće mehanizme, za koje smo uvereni da bi unapredili ovaj segment saradnje sportskih klubova i udruženja sa jedne, i gradskih vlasti sa druge strane:

1. Hitno prestati sa podelom novca iz budžeta za sport klubovima na osnovu političkih, prijateljskih i ostalih nelegalnih veza između ljudi koji o novcu odlučuju i sportskih poslenika. Ideja je da što više obezbeđenog novca ide nosiocima projekata, koje bi klubovi osmišljavali i predlagali gradskim vlastima, sa obaveznim stavljanjem tih projekata u srednjoročnu perspektivu, kako bi mogla da se izvrši procena uspešnosti projekata, i kako bi se, na osnovu te procene, znalo da li grad i dalje treba da finansira određeni ili slične projekte, da ih modifikuje ili da ih ukine.
2. Takođe je veoma bitno osnaživati klubove koji su po tradiciji od posebnog značaja za grad, ali to nikako ne treba da znači da će ti klubovi biti vreće bez dna za gradski novac. Moraju se takođe uzeti u obzir, ostali načini finansiranja klubova (sponzorstva, transfer igrača, bavljenje kluba nekom ekonomskom delatnošću u formi pravnog lica...). Smatramo da će na taj način više sredstava otići manjim i, možda, medijski manje



atraktivnim sportovima, koji na gore pobrojane načine ne mogu da sebe izdržavaju, ali u njima i dalje treniraju i pobeđuju naši sugrađani.

3. Nakon obaveze da klubovi dostavljaju projekte preko kojih bi dobijali sredstva iz budžeta, smatramo da mora da se obezbedi jedinstvena procedura konkurisanja za sve zainteresovane i, što je najvažnije, formiranje nezavisnih komisija, koje bi ocenjivale projekte i potpunu transparentnost pri odlučivanju o njima.
4. Takođe smatramo da treba dati prednost programskim budžetima, koji bi imali uspostavljene srednjoročne ciljeve, čija ostvarenost bi mogla biti procenjivana kroz cost/benefit analize, koje bi sprovodila nezavisna i stručna tela. Smatramo da je ovaj način bitan, jer bi doveo do preuzimanja odgovornosti za neuspehe i zaustavio ulaganje u projekte koji nemaju budućnost.
5. Transparentnost i kontrola odlučivanja se može postići radom institucija kontrole (nadzorni odbori), eksternim kontrolama, javnom kontrolom (građanski nadzor) posredstvom medija.
6. Svim klubovima i sportskim udruženjima koji konkurišu za sredstva iz gradskog budžeta, moraju biti predstavljeni kriterijumi za konkurisanje, koji moraju da budu poznati pre procedure i apsolutno isti za sve. Ti kriterijumi bi mogli da obuhvataju: rang takmičenja, broj vrhunskih sportista (reprezentivaca), postojanje projekata koje su klubovi predstavili, ostvarljivost i održivost projekata, značaj za grad, poboljšanje opšteg psihofizičkog zdravlja građanki i građana (naročito dece i omladine), ostale izvore finansiranja klubova, kao i procenu posvećenosti za unapređivanje stručnog kadra i uslova za treniranje i bavljenje sportom.

## **SISTEMSKE STVARI**

Osim predloga da gotovo sve raspodele sredstava idu preko analiza i konkurencije projekata, sa jednakošću pri konkurisanju, transparentnošću pri odlučivanju i proverljivošću pri proceni rezultata, Lokalni front je na nekoliko mesta u aktima koji ovaj problem rešavaju, našao manjkavosti i nedostatak transparentnosti u procesu odlučivanja. Ovo se naročito odnosi na situaciju



kada gradonačelnik sam može da neki događaj ili instituciju proglasi od posebnog značaja za grad, što je, samim tim, stavlja u povlašćeni položaj, bez potrebe da javnosti obrazloži svoju odluku. Takođe smatramo da je potrebna revizija potrebnosti svih radnih mesta u gradskim organima za sport, narocito u okviru Sportskog centra Ibar. Takođe ukazujemo na manjkavosti koje postoje u predstavljanju ovih tela na internetu. Posebnu pažnju treba posvetiti onom delu u kome je grad zadužen za održavanje i restauraciju postojećih sportskih objekata, kontinuiranu edukaciju stručnog osoblja, organizovanje akcija, tribina ili javnih predavanja koja se tiču očuvanja zdravlja sportista i štetnosti dopinga.

Kako vreme bude prolazilo, kroz dalje upoznavanje sa prilikama i problemima sportskih radnika na teritoriji grada, Lokalni front će se truditi da iznalazi što efikasnija rešenja za njih, da podigne svest o neophodnosti sporta za zajednicu na viši nivo, i da celokupan sistem funkcionisnja sporta postavi na osnove koje će se odlikovati transparentošću, jednakošću svih i ravnopravnošću svih pred gradskim institucijama. Baš onako kako se i od sporta očekuje da bude.